

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST

Marko Radeljić
SREDNJOVJEKOVNI KAMENI GRBOVI GRADA ŠIBENIKA
Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Tomislav Galović

Zagreb, svibanj 2018.

Sadržaj:

1. Uvod.....	2
2. Prostorno-vremenski okvir i metodologija istraživanja.....	3
3. Postanak i razvoj Šibenika do 1412.	5
4. Srednjovjekovni kameni grbovi šibenske komune u kontekstu urbanog razvoja grada ...	10
4.1. Grbovi na tvrđavi sv. Mihovila.....	10
4.2. Grbovi u suburbiju.....	15
4.3. Grbovi unutar perimetra srednjovjekovnih šibenskih zidina.....	18
4.4. Grbovi crkve i samostana sv. Frane.....	38
4.5. Grbovi na crkvi Sv. Barbare	41
4.6. Grbovi katedrale sv. Jakova.....	45
4.7. Grbovi Biskupske palače	57
4.8. Grbovi na gradskoj loži	62
4.9. Grbovi na crkvi sv. Ivana	64
4.10. Grbovi Nove crkve i Bratovštinske dvorane.....	67
5. Srednjovjekovni grb šibenske komune	70
6. Karta povijesne jezgre s rasporedom grbova	73
7. Analiza kamenih grbova grada Šibenika	74
8. Šibenske obitelji u kamenoj heraldičkoj baštini grada	77
9. Zaključak.....	83
10. Sažetak	85
11. Summary	86
12. Bibliografija	87

1. Uvod

Stara gradska jezgra Šibenika, prostor koji je nekad zauzimala šibenska komuna omeđena srednjovjekovnim zidinama, a danas zaštićen kao kulturno povijesna cjelina, urbanistički je sklop koji se razvijao kroz stoljeća. Javne i privatne građevine nose obilježja različitih stilskih razdoblja od romanike pa do danas. Rijetkost je da se na tako uskom prostoru može pronaći toliko vrijednih primjeraka spomeničke baštine. Poznati arhitekt Frank Gehry rekao je da „*arhitektura treba opisivati vrijeme i mjesto, ali da teži ka neprolaznosti.*“¹ Kako je za nas povjesničare *vrijeme* kategorija koju proučavamo, a *neprolaznost* svojstvo koje priželjkujemo od povijesnih objekata, arhitektura (kao umjetnost) nama postaje povijesni izvor. Arhitektonske forme i funkcije građevina šibenske komune, nastale u razdoblju srednjeg vijeka, većinom su se očuvale do danas. Unutar perimetra srednjovjekovnih zidina nalazimo preko dvadeset crkvi i samostana građenih od 12. do 20. stoljeća, brojne palače i kuće različitih stilskih razdoblja te ostale javne građevine šibenske komune. Upravo radi toga možemo reći da je šibenska jezgra vrelo povijesnih izvora čija nam interpretacija pomaže rekonstruirati urbani i društveni povijesni razvoja grada. Proučavajući arhitekturu šibenske komune, također možemo uočiti detalje koji svojim karakteristikama odaju informacije o povijesti određene građevine, prostora u kojem se ona nalazi i ljudima koji su na tom prostoru živjeli. Kamene grbovi i heraldičke oznake obitelji i pojedinaca vezanih za povijest Šibenika, jedan su tip tih detalja. Oni su spomenici i ujedno vrijedni povijesni izvori *in situ*. Najstarije primjerke ovakvih spomenika na istočnoj jadranskoj obali možemo smjestiti oko polovice 13. stoljeća, kada se pojavljuju u Istri i Primorju. Prvotno se pojavljuju kao grbovi gradova, a nakon toga sve češće kao znakovlje pojedinih obiteljskih rodova.² U Šibeniku se grbovi na arhitekturi pojavljuju nešto kasnije, odnosno u 14. stoljeću, ponajviše radi toga što se i sam grad, u urbanističkom smislu, intenzivnije počinje razvijati tek nakon dobivanja statusa grada na izmaku 13. stoljeća. No unatoč tome, kamene grbove koje nalazimo u prostoru srednjovjekovne komune nalazimo u pozamašnom broju. Uz brojnost, njihova stilska raznolikost, kvaliteta izrade i stupanj očuvanosti čine taj uski prostor jedinstvenim, te ga s pravom možemo nazvati *heraldičkim parkom*.

---

¹ Kim Johnson Gross, Jeff Stone i dr., *Home* (New York: A.A. Knopf, 1993), str. 43.

² Bartol Zmajčić, *Heraldika, sfragistika, genaologija, veksikologija. Rječnik heraldičkog nazivlja* (Zagreb: Golden marketing, 1996), 14.

Interes za istraživanjem šibenskih grbova pojavio mi se nakon saznanja da dosada u suvremenoj historiografiji nije objavljen rad koji bi se bavio sistematiziranom interpretacijom cjelokupne kamene heraldičke baštine grada Šibenika. Stoga je primarni cilj mog istraživanja fotodokumentirati sve kamene grbove koji se mogu pronaći u šibenskom eksterijeru, izdvojiti one koji ulaze u okvir istraživanja, te ih podvrgnuti heraldičkoj analizi. S obzirom na ograničenja i okvire koji su zadani za sadržaj i opseg diplomskog rada, neću se baviti analizom i interpretacijom svih grbova, no svakako ću ih sve priložiti i označiti njihovu lokaciju na karti. Proučavanjem forme i karakteristika grbova, znakova i boja koje prikazuju, možemo odrediti vlasnike grbova i vrijeme u kojem su nastali. U tome nam pomaže heraldika, pomoćna povijesna znanost koja proučava postanak grbova, pravila njihovog sastavljanja i njihov povijesni razvoj.³ Prepoznavanje šibenskih grbova i njihovo smještanje u vrijeme i prostor pridonosi interpretaciji klasnih i staleških odnosa srednjovjekovnog društva, rekonstrukciji demografske slike komune i migracijskih procesa.

2. Prostorno-vremenski okvir i metodologija istraživanja

Kao prostorni okvir istraživanja odredio sam perimetar gradskih zidina koji zaokružuje srednjovjekovnu šibensku komunu. Prostor izvan gradskih zidina počinje se urbanizirati u kasnijem razdoblju stoga je vjerojatnost pojave srednjovjekovnih grbova u njemu gotovo nikakva. Vremenski okvir istraživanja postavljen je od početaka komune u 11. stoljeću pa do kraja 16. stoljeća. Razlog takvog odstupanja od historiografski uvriježene krajnje granice hrvatskog srednjovjekovlja⁴ jest to što je proces urbanog razvoja šibenske komune završen kasnije, konačnim izgradnjama katedrale Sv. Jakova ili tvrđave Sv. Mihovila. Također, staleška i klasna pripadnost šibenskih obitelji utemeljene su u srednjovjekovnom šibenskom društvu i takvi su društveni odnosi u 16. stoljeću nepromijenjeni.

Terenski rad bio je uvjet za pristupanje istraživanju ove teme. Detaljno sam istražio sve šibenske *kale*, *skale* i *bute* te fotografirao svaki uočeni grb. Najčešće bi ih pronašao na fasadama, portalima ili ugaonim stupovima crkava i palača, zatim na fortifikacijama, javnim i privatnim bunarima, ili u zidovima gdje su uzidani kao spolije. Nakon što sam prikupio građu, podvrgnuo sam ju heraldičkoj analizi. Vlasnike ponekih grbova i vrijeme nastanka mogao sam odrediti pomoću natpisa koji je postavljen uz njih. No prilikom atribucije, najčešća je bila

---

³ Hrvatska enciklopedija, s. v. "heraldika".

⁴ U historiografiji se za kraj hrvatskog srednjovjekovlja uzima prva pol. 16. st.: Neven Budak i Tomislav Raukar, *Hrvatska povijest srednjeg vijeka* (Zagreb: Školska knjiga, 2006), 26, 29; Struka povijesti umjetnosti pak renesansu (15. st.) pripisuje ranonovovjekovnom razdoblju: Hrvatska enciklopedija, s. v. "srednji vijek".

metoda komparacije s grbovima koje nalazimo u heraldičkim zbornicima ili s kamenim grbovima drugih dalmatinskih komuna, neobjavljenim ili objavljenim u pojedinim manjim radovima. Što se tiče datiranja grbova, kombiniranjem stilskih karakteristika i podataka iz izvora ili literature, uglavnom se može utvrditi okvirno vrijeme nastanka grba.

Kao primarnu literaturnu jedinicu koristio sam djelo *Il re d'armi di Sebenico*, koje je šibenski bilježnik F.A. Galvani napisao još 1884.⁵ Ovo je temeljno i ujedno jedino djelo posvećeno šibenskoj heraldičkoj baštini i danas bi bilo gotovo nemoguće napraviti ovakav rad bez njega. Galvani je u svoje vrijeme popisao šibenske grbove, opisao ih prema heraldičkim pravilima, zabilježio gdje se nalaze u prostoru te ih u velikoj mjeri atribuirao. Djelo je sastavljao na temelju arhivskih spisa koji su u njegovo vrijeme postojali a danas su velikim dijelom izgubljeni, čime njegova vrijednost raste još i više. Iako je već odradio dobar dio posla što se tiče atribucije grbova, Galvaniju je poneki grb ipak promakao ili ga nije mogao identificirati. Svojim istraživanjem nastojao sam ispraviti i te manje nedostatke. Potrebno je također napomenuti da velik broj grbova koje Galvani donosi danas ne nalazimo u Šibeniku. Preostala literatura koju sam koristio bit će predstavljena kroz rad uz pojedine grbove kojima je poslužila za identifikaciju.

Odnos prostornog i vremenskog konteksta grbova, bitan je faktor u njihovoj interpretaciji, stoga je struktura rada osmišljena kako bi taj odnos što jasnije prikazala. Polazišna pretpostavka je da se određeni grbovi koncentriraju u nekom prostoru ili na nekom arhitektonskom objektu iz određenog razloga koji ih povezuje, bilo u vremenskom, bilo u namjenskom smislu. Poglavlja u radu biti će posvećena pojedinom urbanističkom sklopu u širem smislu, poput komunalnog predjela (kvarta), ili u užem smislu pojedinoj građevini (crkvenoj, javnoj ili privatnoj). Također, bit će posložena kronološkim redom tako da više-manje prate urbani razvoj komune. Unutar poglavlja biti će predstavljeni i *blazonirani*⁶ grbovi koje nalazimo u tim sklopovima. U zasebnom poglavlju obraditi ću grb srednjovjekovne šibenske komune. Kratki pregled povijesti Šibenika od njegovog postanka do 1412. godine, odnosno početka druge mletačke vladavine, bit će prikazan kao svojevrsni uvod potreban za razumijevanje društvenog konteksta. Budući da je pojavnost grbova u tom razdoblju vrlo mala, a prije 14. stoljeća nikakva, smatram da ne bi bila dovoljno jasno prikazana kroz ovako osmišljenu strukturu.

---

⁵ Federico Antonio Galvani, *Il Re d'Armi di Sebenico, con illustrazioni storiche*, vol. 1-2 (Venezia: Prem. Stabil. Tip. di Pietro Naratovich), (dalje: *Il re d'A di Sebenico*).

⁶ Blason je formalni opis grba, zastave ili sličnog znaka sastavljen prema pravilima heraldike, na temelju kojeg bilo koji čitatelj može rekonstruirati izgled opisanog.

3. Postanak i razvoj Šibenika do 1412.

Šibenik se u usporedbi s drugim komunalnim središtima u Dalmaciji razvijao na jedinstven način. Za područje srednjovjekovnog šibenskog distrikta, u razdoblju od pretpovijesti pa do početka razvijenog srednjeg vijeka, možemo utvrditi kontinuitet naseljavanja. No kao upravno, političko i crkveno središte svoje okolice Šibenik se postepeno razvija tek od 11. pa do kraja 13. stoljeća.⁷ Neka novija arheološka istraživanja provedena prilikom restauracije tvrđave Sv. Mihovila upućuju čak i na postojanje bizantskog kastruma već u 6. stoljeću, no ta otkrića još nisu objavljena i raspravljena u literaturi.⁸ Od arheoloških izvora valja još istaknuti i srednjovjekovnu keramičku lampicu također pronađenu na sv. Mihovilu, koju je N. Petrić smjestio u razdoblje od 8. do 10. stoljeća.⁹

Prema mišljenju koje je danas prilično uvriježeno u historiografiji, Šibenik se prvi put u pisanim izvorima spominje tek u drugoj polovici 11. stoljeća, a od tada pa do 14. stoljeća postepeno postaje političko i crkveno središte užeg prostora koje ga okružuje. Upravo je takav način razvoja komune suprotan onome ostalih komunalnih središta za koje je tipično antičko naslijeđe na prostoru Dalmacije te koja su tek nakon što bi se razvila u veće i važnije urbano središte, razvijala svoje distrikte. Kao što smo rekli, najraniji pisani spomen seže u 1066. godinu kadahrvatski kralj Petar Krešimir IV na Božić izdaje ispravu kojom samostanu Sv. Marije u Zadru daruje kraljevsku slobodu.¹⁰ Kako sam kralj kaže, to je napravio *in Sibiniquo*.¹¹ I kralj Zvonimir 1078. u Šibeniku (*in Subenico*) izdaje presudu u sporu oko zemlje između Petra Crnoga i kraljeva ujaka Streze.¹² Stjepan II. 1089. potvrđuje samostanu Sv. Benedikta u Splitu neki posjed (*apud castrum Sibinico*).¹³ Kasnije se Šibenik sve učestalije pojavljuje u kraljevskim ili drugim pravnim ispravama. U rukopisu don Krste Stošića, koji se čuva u arhivu Muzeja grada Šibenika, nalazimo zabilješku da se Šibenik spominje već 998. godine kao *castrum siccare*.¹⁴ Iako njegov zapis nisam mogao potvrditi prateći reference koje je ostavio, doista se u životopisu dužda Petra Orseola spominje Šibenik. Po pisanju autora životopisa, Orseolo je prilikom svoje poznate ekspedicije po Dalmatinskoj obali navodno zauzeo i Šibenik,

⁷ Josip Kolanović, *Šibenik u kasnome srednjem vijeku* (Zagreb: Školska knjiga, 1995), 10.

⁸ Nenad Cambi, "Područje šibenske biskupije u starokršćansko doba", u *Sedam stoljeća šibenske biskupije, zbornik radova sa znanstvenog skupa Šibenska biskupija od 1298. do 1998.*, ur. Josip Čuzela i dr. (Šibenik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2001), 19.

⁹ Željko Krnčević, "Novija istraživanja srednjovjekovnih arheoloških lokaliteta šibenskog kraja" u *Sedam stoljeća šibenske biskupije*, 29.

¹⁰ Nada Klaić ovu je ispravu proglasila falsifikatom: Nada Klaić, "Nekoliko riječi o kartularu samostana sv. Marije u Zadru", *Historijski zbornik* 19-20 (1966-1967): 501-515.

¹¹ Tadija Smičiklas i dr., ur. *Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije*, [dalje: CD], vol. 1, 126.

¹² Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku* (Zagreb: Školska knjiga, 1971), 393.

¹³ CD 1, 181.

¹⁴ Stošić rukopis

te mu je po povratku u Veneziju pretpostavio rektora Vitale Michielija.¹⁵ Isti podatak možemo pronaći i kod Andree Dandula u njegovoj poznatoj kronici.¹⁶ U oba slučaja izvori koji nam to donose iz kasnijeg su razdoblja te stoga manje pouzdani, pogotovo ako uzmemo u obzir da Ivan Đakon, suputnik i kroničar dužda Orseola, ne donosi taj podatak.¹⁷ Kako bilo, i ovi malobrojni arheološki tragovi te kratki zapisi u povijesnim djelima srednjeg vijeka navode na mogućnost postojanja naselja na mjestu Šibenika i puno prije njegovog prvog pisanog spomena. Već i sama geografska lokacija kastruma, izgrađenog na mjestu s kojeg su se mogle nadzirati i kopnene i morske komunikacije¹⁸, u praznom prostoru između Biograda i Trogira, sugerira da je na tom području takav kastrum odavno trebao nastati.

Kroz 11. i 12. stoljeće Šibenik je kao hrvatski kaštel još uvijek samo administrativno i vojno središte. Na gospodarskom polju nema još mogućnosti za napretkom budući da trgovinu odvlače komune poput Zadra ili Trogira. I u crkvenom je smislu vjerojatno već tada podređen trogirskoj biskupiji. Iz kartulara samostana sv. Petra u Selu saznajemo da su Šibenčani u 11. stoljeću bili trgovci robljem, pa N. Klaić zaključuje da je Šibenik već tada gusarsko gnijezdo.¹⁹ Tomu je sigurno pogodio već spomenuti dobar strateški položaj. Godine 1105. Šibenik je u rukama kralja Kolomana i njime kroz 12. stoljeće vladaju hrvatski velikaši kao knezovi. Malo se o tome razdoblju iz izvora zna, no izgleda da je i dalje gusarstvo bila osnovna privredna grana. Papa Aleksandar III. oko 1177. godine nalaže splitskom nadbiskupu da prokune gusare, dva kneza koji su bili s njima i sve stanovnike Šibenika ako ne vrate plijen koji su opljačkali od papinskog poslanika.²⁰ Vjerojatno se gusarstvo Šibenčanima isplatilo kada već prije 1200. godine utvrđuju prostor u podnožju kaštela. Tada i okolno stanovništvo započinje naseljavati podgrađe.²¹

Prva etapa intenzivnijeg razvoja grada počinje u doba kneza Domalda (1200-1221) kada postaje upravno središte (tada pri sklapanju ugovora s Trogirom i Splitom o međusobnom pomaganju prvi puta nastupa samostalno), a nastavlja se dolaskom Bribiraca na mjesto šibenskih kneževa.²² Na društvenom i ekonomskom polju Šibenik je do sredine 12. stoljeća već dostigao ostale dalmatinske komune, no kako bi postao u potpunosti ravnopravan, bilo je

---

¹⁵ „E ritornato a Venizia con gran trionfo, fu provveduto di mandare Rettori per le Citta acquistate, i qualifurono questi: a Ragusi Pietro Ursiolo filiuolo del Doge, a Spalatro Domenico Polani, a Trau Giovanni Cornaro, a **Sebenico Vitale Michieli**, a Belgrado Matteo Zustignano, a Zara Marino Meno, a Curzola un altro Patrizio.“: Ludovico Antonio Muratori ur., *Rerum Italicarum Scriptores*, vol. 22 (Milan: 1733), str 469.

¹⁶ Radi se o jednoj redakciji *Chronice Brevis*, odnosno prijepisu iz 14. stoljeća: Giosue Carducci i dr. ur., *Rerum Italicarum Scriptores*, serie II, vol. 12.1 (Bologna: Zanicheli 1938-1958), 333 – 335.

¹⁷ Giovanni Monticcolo, *Cronache Veneziane Antichissime*, vol. 1 (Rim: 1890), 57-175.

¹⁸ Danko Zelić, “Šibenske crkve, postanak grada i utemeljenje šibenske biskupije”, u *Sedam stoljeća šibenske biskupije*, 793.

¹⁹ Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, 358.

²⁰ CD 2, 100.

²¹ Zelić, “Šibenske crkve”, 793-794.

²² Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 13.

potrebno postići crkvenu neovisnost i status grada. Svađe šibenskog i trogirskog plemstva bile su sve učestalije i Šibenčani su na svakoake načine pokušavali uspostaviti vlastitu biskupiju.²³ Vrhunac je pokušaj Šibenčana da na prevaru potvrde biskupa kod pape Inocenta V. 1253. godine.²⁴

Knezovi bibrirski, još od Grgura I. koji je vršio dužnost šibenskoga kneza (? – 1235), zanimaju se za taj obalni grad, najbliži njihovoj bibrirskoj županiji. Kako je jačala moć Bibriraca u Hrvatskoj tako je i Šibenik postajao sve značajniji pod njihovom vlašću. Njihov krajnji cilj vrlo vjerojatno bila je apsolutna vlast u Hrvatskoj, što je značilo izbacivanje Venecije s istočne jadranske obale. Za takav pothvat trebalo je osvojiti Zadar, a Šibenik je bio izvrsna strateška točka. Osim toga, Bibrirci su nastojali izjednačiti gradove te urediti crkvenu hijerarhiju na područjima svoje vlasti. Čekali su pravu priliku kako bi diplomatskim putevima pridobili papu za osnutak nove biskupije, a ona je došla za vrijeme banovanja Pavla Šubića. Iskoristivši diplomatsku angažiranost oko dolaska nove dinastije Anžuvina na ugarsko-hrvatsko prijestolje, Šibenski knez Juraj uspio je pridobiti i podršku kraljice Marije i bake anžuvinskog pretendenta Karla Roberta, te naposljetku pape Bonifacija VIII. U svibnju 1298. godine papa je uzdigao Šibenik na biskupsku čast.²⁵ Time je grad konačno dobio sve karakteristike dalmatinske komune: postao je gradsko-upravno i crkveno središte s fortifikacijskim sustavom te razvijenom trgovinom i pomorstvom.²⁶

Bibrirci su za vrijeme Pavla I. uistinu imali pod svojom vlašću gotovo cijelu srednjovjekovnu Hrvatsku, a u jednom kratkom periodu, čak su uspjeli zauzeti Zadar (1311-1313). No nakon smrti Pavla (1312.), njegovom sinu i nasljedniku Mladenu II. bilo je teško održavati moć koju su stekli, jer osim Venecije koja je pokušavala vratiti svoj utjecaj u Dalmaciji, Mladen je bio u sukobima i s drugim hrvatskim i bosanskim velikašima. Osjetile su dalmatinske komune da Mladenova moć kopni pa su odlučile na vrijeme promijeniti stranu. Trogir se prvi puta pobunio 1315. godine, dok je Šibenik svoje nezadovoljstvo izrazio pobunom 1319.²⁷ Iako je obje pobune uspio primiriti, Šibenčani nisu odustajali. Već 1322. šalju svoje poslanike duždu u Veneciju kako bi ih prihvatio kao svoje podanike. Naravno, dužd je Šibenik ugovorom primio pod svoju vlast i zaštitu odredivši najbitnije uvjete: svake druge godine mletačko će vijeće birati jednog plemića iz svojih redova za šibenskog kneza te se otada prema Šibenčanima u Veneciji mora odnositi kao i prema ostalim podanicima u Dalmaciji.²⁸ Mladen

---

²³ Nada Klaić, *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku* (Zagreb: Školska knjiga, 1976), 26.

²⁴ CD 4, 526.

²⁵ Damir Karbić, "Uloga bibrirskih knezova u osnutku šibenske biskupije", u *Sedam stoljeća šibenske biskupije*, 53-57.

²⁶ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 25.

²⁷ Karbić, "Uloga bibrirskih knezova", 18-22.

²⁸ Klaić, *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*, 91-92.

nije mogao ništa učiniti jer ga je gotovo u isto vrijeme ugarsko-hrvatski kralj Karlo smijenio s banske dužnosti, a ubrzo je i poražen od kraljeve vojske te odveden u zatočeništvo u Ugarsku.²⁹ Prihvatanjem Venecije za svoga zaštitnika, Šibenik se i pravno izjednačio s drugim komunama, što se vrlo brzo pokazalo i u praksi; već krajem 1324. Šibenčani su dobili parnicu protiv Zadra kojom su im vraćeni otoci Žirje i Murter.³⁰ Također, šibenski gradski patricijat tada i formalno stječe pravo plemstva; šibenski vijećnici počinju se nazivati plemićima (nobiles).³¹

Iako su se Šibenčani dobrovoljno podvlastili Veneciji, mletačka vlast nad Šibenikom nije dugo potrajala. Šibenčani su ponovno na vrijeme, prije mira u Zadru 1358. godine, dobro procijenili nadolazeće političke promjene. Hrvatsko-ugarski kralj Ludovik I. Anžuvinac s Venecijom je u sukobu još od 1345. kada je odlučio doći u Hrvatsku i Dalmaciju te zaposjesti gradove i utvrde. Iako u početku neuspješan (nije uspio pomoći Zadru prilikom mletačke opsade), kralj je u sljedećih deset godina uspio okrenuti rat u svoju korist. Vrlo brzo su dalmatinske komune, najprije Split i Trogir, a potom i Šibenik, uvidjeli da se sprema promjena vlasti, stoga su iz gradova protjerali mletačke knezove.³² Šibenska komuna je nakon protjerivanja kneza Justinijana 1357. preko svojih poslanika zatražila od bana Ivana Čuza da ih kralj Ludovik primi pod svoju vlast. Proračunati Šibenčani, prije Zadrana su kralju podnesli svoje zahtjeve, a ban im je potvrdio sve stare povlastice i pravo na već spomenute otoke oko kojih su se sporili sa Zadranima.³³

Ideja o jakoj vrhovnoj vlasti koja će osigurati mir i prosperitet Šibenčanima, opet nije dugo trajala. Već i prije je kralj Ludovik svoje interese usmjerio na srednjoeuropsku jezgru svoga kraljevstva, daleko od Hrvatske i Dalmacije. Ta je "sloboda" na neko vrijeme omogućila šibenskoj komuni veću autonomiju te time i određeni rast gospodarstva, no imala je i svoju cijenu. Šibenik je 1378. napalo mletačko brodovlje pod zapovjedništvom Vetora Pisanija, a rezultat je bilo osvajanje i spaljivanje grada. Nakon kraljeve smrti 1382. i novih dinastičkih borbi za hrvatsko-ugarsko prijestolje, valjalo je pronaći novog jakog vladara. Nakon kratkotrajnog vrludanja od Anžuvinaca, preko bosanskog kralja Tvrtka pa do Žigmunda Luksemburškog, Šibenik se 1408. odlučuje za ovog potonjeg. Godinu dana poslije Mlečani ugovorom s kraljem Ladislavom dobivaju Zadar, Novigrad, Vranu i Pag ali i prava na ostatak Dalmacije.³⁴ Venecija odlučuje zauzeti i ostale gradove, pa tako i Šibenik. Opsada Šibenika započela je 1409. godine i nakon 38 mjeseci opsade Mlečani su uspjeli osvojiti grad.³⁵ U

---

²⁹ Karbić, "Uloga bibrskih knezova", 23-24.

³⁰ Klaić, *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*, 93.

³¹ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 41.

³² Klaić, *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*, 610-622.

³³ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 41.

³⁴ Isto, 42.

³⁵ Josip Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav* (Šibenik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2005), 30-31.

međuvremenu, u gradu su izbili sukobi između pučana i plemića vjernih Žigmundu te promletačkog plemstva, koje je zagovaralo mirnu predaju. Promletačka struja protjerana je iz grada a pučani su 1412. preuzeli svu vlast u gradu. Želeći vratiti plemstvo na funkcije vlasti, Žigmund je dao pogubiti vođe pučana. Zbog toga su mu pučani okrenuli leđa i priklonili se promletačkoj strani. Malobrojnom nesigurnom plemstvu koje je ostalo vjerno Žigmundu, bilo je dovoljno obećanje dužda Stena o oprostima onima koji su se neprijateljski ponašali prema Veneciji, da se i oni okrenu promletačkoj struji. Sukobi su se smirili i krenuli su pregovori s Venecijom. Pregovori su završeni 30. listopada 1412. godine, kada je donesen sporazum kojim Šibenik prihvaća vrhovništvo Venecije, pod kojom će ostati sve do propasti Mletačke Republike.³⁶

---

³⁶ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 42-43.

4. Srednjovjekovni kameni grbovi šibenske komune u kontekstu urbanog razvoja grada

4.1. Grbovi na tvrđavi sv. Mihovila

Grbove koje nalazimo unutar perimetra šibenskih srednjovjekovnih zidina prikazati ću u kontekstu prostora i građevina na kojima se nalaze. Najstarija točka tog perimetra je tvrđava sv. Mihovila, koja je od svog postanka više puta kroz različita vremenska razdoblja dograđivana, rušena i ponovno građena, da bi svoj konačni oblik dobila u zadnjoj fazi modernizacije u 16. stoljeću.³⁷ Najstariji dijelovi kaštela kvadratne su kule koje datiraju u 13. stoljeće.³⁸ Prvi znatniji radovi na njegovom ojačavanju, o kojima imamo podatke u izvorima, izvršeni su za vrijeme zapovjednika Petra Mišlina krajem 14. i početkom 15. stoljeća. Tadašnji tlocrt bio je gotovo isti kao danas, samo bez kasnije dograđenih poligonalnih kula. Već 1409. godine kaštel je poslužio svojoj obrambenoj svrsi prilikom mletačke opsade. Iako tada najvjerojatnije nije bio pretjerano oštećen, ubrzo nakon dolaska Šibenika pod mletačku vlast, započelo je njegovo rušenje na zahtjev građana, koji su time htjeli ograničiti vlast Venecije samo na političku, ostavljajući vojnu infrastrukturu i postrojbe van zidina. Šibenčani su se brzo predomislili shvativši da bez tvrđave obrambeni sustav neće funkcionirati, pa već 1416. godine mole dužda da ipak obnovi kaštel.³⁹ Od tada je, pa do kraja 16. stoljeća, tvrđava doživjela razne nadogradnje koje možemo pratiti upravo proučavajući grbove koji se nalaze na njenim zidovima.

Uz vrata na sjeverozapadnom uglu tvrđave, ispod reljefa mletačkog lava, nalazi se grb koji je po svojim stilskim karakteristikama tipičan za 14. i početak 15. stoljeća. U Coronelijevom grbovniku, kojeg sam koristio za identificiranje grbova mletačkih plemićkih obitelji, ovaj se navodi kao grb obitelji Vitturi.⁴⁰ Jedini spomen nekog pripadnika te obitelji u kontekstu Šibenika, a da je obnašao neku od rukovodećih dužnosti, pronalazimo kod šibenskog povjesničara i humanista Dinka Zavorevića (1540. – 1608.). Prema njemu, dužnost šibenskog kneza od 1398. do 1402. obnašao je Luka Vitturi.⁴¹ Budući da su vrata u zidu otvorena prilikom obnove tvrđave za Petra Mišlina, ovaj grb treba atribuirati upravo njemu.⁴²

³⁷ O postojanju starijeg bizantskog kastruma na mjestu tvrđave već sam nešto napomenuo u uvodu, a detaljan pregled izgradnje i razvoja utvrde donio je Josip Čuzela djelu *Šibenski fortifikacijski sustav* (Šibenik, 2005).

³⁸ Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, 40.

³⁹ Isto, 30- 31.

⁴⁰ Vincenzo Maria Corronelli, *Blasone Veneto o gentilizie insegne delle famiglie patrizie* (Venezia: stampato da Gio. Batista Tramontin, 1706), 107 (dalje: *Blasone Veneto*).

⁴¹ Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, str. 38, bilj. 75.

⁴² Isto, 38.

Luka Vitturi – šibenski knez 1398. – 1402.

Grb: U trokutastom štitu: U modrom dva zlatna kolca.⁴³

Slika 1.

Na istočnoj strani tvrđave, na visokom zidu koji povezuje dvije kvadratne kule, nalazimo grb venecijanske obitelji Dolfin.⁴⁴ Grb se nalazi iznad ulaznih vrata u tvrđavu uz južnu kulu i pripada šibenskom knezu i kapetanu Biaggiu Dolfinu, koji je tu dužnost obnašao između 1415. – 1417. godine.⁴⁵ Vrlo vjerojatno se odmah nakon molbe Šibenčana 1416. počelo s obnovom kaštela, u sklopu koje je zahvaćen i dio ovoga zida.⁴⁶

Biaggio Dolfin – šibenski knez i kapetan 1415. – 1417.

Grb: U trokutastom štitu: U modrom tri vodoravno položena zlatna dupina usmjerena u lijevo, jedan iznad drugoga.⁴⁷

Slika 2.

⁴³ Carl Heyer von Rosenfeld, *Der Adel des Konigreichs Dalmatien* (Nurnberg: Bauer und Raspe, 1873), 88 (dalje: *Der Adel des Konigreichs Dalmatien*).

⁴⁴ *Blasone Veneto*, 38.

⁴⁵ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 46.

⁴⁶ Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, 35.

⁴⁷ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 46.

Na istome zidu, bliže sredini i na višoj poziciji od Dolfinovog grba, nalazi se grb venecijanske obitelji Grimani. Taj grb pripada Moiseu Grimaniju koji je bio knez i kapetan Šibenika između 1430. i 1432.⁴⁸ Spomenuti zid dovršen je i podignut na današnju razinu u njegovo vrijeme. Početkom 1432. mletačka vlada odobrila mu je radove kojima će poboljšati vodoopskrbu grada i povećati sigurnost kaštela.⁴⁹ Iznad grba nalazi se oštećeni reljef mletačkog lava.

Moise Grimani šibenski knez i kapetan 1430. – 1432.

Grb: Štit u obliku tarče, nagnut u desno: Sedam puta raskoljeno srebrno i crveno, gore u drugom srebrnom kolcu crveni latinski križ.⁵⁰ Nakit izrastajuća glava zmaja okrenuta u desno iz čijih usta izlazi plameni jezičak. Plašt se spušta s obje strane štita.

Slika 3.

Sljedeća veća dogradnja kaštela sv. Mihovila bila je podizanje poligonalnih kula na sjevernom zidu. Na jednoj od njih možemo vidjeti nedavno restaurirane ploče⁵¹ na kojima se nalaze dva grba koja razdvaja reljef mletačkog lava. Upravo identifikacijom ovih grbova može se datirati i izgradnja kula.⁵² Lijevi grb pripada venecijanskoj obitelji Michiel, odnosno Antoniju Michieliju, šibenskom knezu i kapetanu od 1561. do 1563.⁵³ Desni pripada obitelji Correr, čiji je pripadnik Alvise vršio dužnost *camerlenga* tvrđave sv. Mihovila oko 1562.⁵⁴

⁴⁸ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2 55

⁴⁹ Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, 35.

⁵⁰ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 55.

⁵¹ <http://sibenik.hr/vijesti/tvrđavi-sv.-mihovil-vraceni-restaurirani-grbovi>

⁵² Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, 37.

⁵³ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 66-68.

⁵⁴ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 43-44.

Antonio Michiel šibenski knez i kapetan 1561. – 1563.

Grb: Štit u obliku tarče: Pet puta vodoravno podijeljeno modro i srebrno, u svakoj gredi po četiri vodoravno položena zlatna novčića.⁵⁵

Slika 4.

Alvise Correr šibenski *camerlengo* - o. 1562

Grb: Štit u obliku tarče: Inverzno razdijeljen, u zlatnome modri romb okomito položen.⁵⁶

Slika 5.

Posljednji grb na tvrđavi sv. Mihovil vidljiv je na zidu uz sjevernu kvadratnu kulu, pred ulazom u predtvrđavski prostor. Iako otučen, na grbu se naziru heraldički elementi, a u donjem dijelu ploče upisana je godina MDXCVI. Galvani ovaj grb donosi u poglavlju gdje je popis neidentificiranih grbova te raspoznaje samo likove lava u gornjem desnom i donjem lijevom heraldičkom polju štita. Grb pripisuje Ludoviku Benzoni, šibenskom kaštelanu i *camerlengu*

---

⁵⁵ Isto, vol. 2, 68.

⁵⁶ Isto, vol. 2, 44.

od 1593. do 1595. godine.⁵⁷ Ako se grb pomnije promotri, može se razaznati i sadržaj preostala dva polja štita. Radi se o vodoravnim valovitim linijama iznad kojih je lik psa. Usporedivši taj grb s jednom od varijanta grba obitelji Benzon⁵⁸ dobio sam konačnu potvrdu o pripadnosti ovog grba. Ne možemo sa sigurnošću utvrditi koliku je ulogu Ludovik imao pri dogradnji ovoga zida budući da su uočljive mnogobrojne razlike u načinu zidanja i tipu materijala.⁵⁹ Vjerojatno je da je grb naknadno uzidan, što sugerira nepravilno lomljeno i uzidano kamenje oko grba.⁶⁰

Lodovico Benzon šibenski kaštelan i *camerlengo* - 1593. – 1595.

Grb: Štit *a mandorla* uokviren kartušom koja se povija u volute: Raščetvoren, prvo i četvrto u crvenome stupajući zlatni lav okrenut u desno s mačem u desnoj ruci na desnom ramenu, drugo i treće podijeljeno, gore u zlatnome hodajući crni pas okrenut u desno, dolje valovite srebrne linije.⁶¹

Slika 6.

⁵⁷ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 89, T XXIII.

⁵⁸ *Blasone Veneto*, 16.

⁵⁹ Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, 36.

⁶⁰ Isto, 35.

⁶¹ *Blasone Veneto*, 16.

4.2. Grbovi u suburbiju

Prostor koji se proteže od današnjeg dvostrukog bedema pa do katedralnog trga, zapadno od tvrđave sv. Mihovila, smatra se najstarijim naseljenim dijelom grada. U drugoj polovici 14. stoljeća u izvorima se spominje kao predio u koji vodi javna ulica (*via publica*) od komunalnog trga (*plathea communis*).⁶² Kako je taj prostor vrlo uzak, vjerojatno se podgrađe u isto vrijeme počelo razvijati i jugoistočno od tvrđave. Izgradnjom prvih gradskih bedema u 11. i 12. ta su se dva smjera širenja spojila pa se formirao cjeloviti suburbij trokutastog oblika. Prema prijedlogu rekonstrukcije Josipa Čuzele, bedemi su se kretali od tvrđave sv. Mihovila zapadno prema moru do litice iznad samostana sv. Katarine. Zatim prema jugu prateći današnju ulicu Jurja Dalmatinca, iznad katedralnog trga i dalje sve do današnjeg Trga palih šibenskih boraca. Tamo se spajao s drugim bedemom koji se kretao jugoistočno od tvrđave prema moru.⁶³ Na ovome prostoru pronašao sam najmanji broj grbova iz razdoblja koje čini okvir istraživanja.

U ulici Jurja Dalmatinca na k.br. 14 nalaze se heraldičke oznake uklesane u kamen uzidan u kuću, bez forme grba. Kako iste oznake nalazimo na grbu u blizini samostana sv. Frane možemo zaključiti da pripadaju istoj nepoznatoj šibenskoj obitelji. Prema slovima natpisa koji se nalazi na kamenu ispod, možemo datirati ove oznake najranije u kraj 14., vjerojatnije početak 15. st.

Heraldičke oznake - 14./15 stoljeće

Dva ukrštena floreta s vrhovima prema dolje a između ručki školjka okrenuta prema dolje.⁶⁴

Slika 7.

⁶² CD 2, 357.

⁶³ Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, 53 – 56.

Malo dalje od ovih oznaka, u istoj ulici, na nadvratniku portala kuće na k. br. 12 uklesan je grb koji je danas otučen. Lijevo od grba je natpis koji glasi: (M)CCCCVIII/DIE XI. MENSIS/A[U]GVSTI. Desno od grba natpis je otučen.

Otučeni grb - 11. kolovoza 1408.

Slika 8.

U istoj ulici, na portalu kuće Berović nalazimo heraldički lik medvjeda. Portal ima renesanse karakteristike. Pretpostavlja se da je kuća pripadala Jurju Dalmatincu, no sam lik medvjeda ne možemo direktno povezati s njim budući da Juraj, prema izvorima, prezime Orsini nije upotrebljavao. Tek je njegov sin Pavao počeo upotrebljavati prezime početkom 16. stoljeća, a Valerije Orsini mu je 1540. priznao da je potomak te obitelji.⁶⁵ Dakle, prema stilskim karakteristikama i podacima iz izvora možemo pretpostaviti da je lik dao uklesati njegov sin u prvoj polovici 16. stoljeća.

Heraldički lik medvjeda – prva polovica 16. stoljeća

Opis: Na sredini nadvratnika lik medvjeda okrenut u desnu stranu, u rukama drži desnu girlandu povezanu sa snopom cvijeća u kojem je čekić, dok ustima drži lijevu girlandu povezanu sa snopom cijeća u kojem su klinovi.

---

⁶⁵ Ante Josip Soldo, "Velikan portreta i oblika - Juraj Dalmatinac", *Crkva u svijetu* vol. 10, br. 3 (1975): 256, bilj. 4.

Slika 9.

4.3. Grbovi unutar perimetra srednjovjekovnih šibenskih zidina

Daljnji razvoj grada, nakon formiranja suburbija u 11. i 12 stoljeću, uvjetovao je rušenje starijih zidina te izgradnju novih, koje će obuhvatiti novo-izgrađene javne i stambene objekte. U 13. stoljeću južne zidine pomaknute su bliže moru čime je osiguran komunalni trg i stara katedralna crkva. Stari zid koji se kretao južno od kaštela, produžen je do novih gradskih vrata izgrađenih na Dobriću.⁶⁶ Kako je u to vrijeme Šibenik uglavnom pod vlašću Bribiraca, glavna opasnost prijetila je od Venecije s mora, stoga je logično podizanje bedema na obali. Od kraja 13. stoljeća, nakon osnivanja biskupije, važnost Šibenika raste, što prati pojačani gospodarski rast. U demografskom smislu, 13. stoljeće razdoblje je pojačanog doseljavanja novog stanovništva, osobito nakon provale Tatara.⁶⁷ Prosperitet se očituje i u urbanom razvoju grada, koji se širi prema jugoistoku od kaštela sv. Mihovila. Zbog toga vrlo brzo dolazi potreba za izgradnjom novih zidina. Kako znamo da je Franjevcima 1320. dozvoljeno nastaniti se unutar gradskih zidina, može se pretpostaviti da je do tada već proširen i konačno definiran novi perimetar. Smjer novih zidina kretao se istočno od kaštela sv. Mihovila, sve do današnje zgrade kazališta na Poljani, a zatim južno do samostana sv. Frane. Od tamo je, prema zapadu, najvjerojatnije pratio liticu nad morem do srednjovjekovnih vrata na Dobriću.⁶⁸

Nakon velike kuge u 14. stoljeću, stanovništvo komune bilo je desetkovano. U jednom dokumentu iz 1398. godine navodi se da je od 94 obitelji koje su popisane prilikom predaje Veneciji 1322., kugu preživjelo njih petnaestak.⁶⁹ Loša demografska slika Šibenika popravljala se novim valom naseljavanja, ponajviše Vlaha, čemu su pridonijele i provale Osmanlija.⁷⁰ Nakon ponovnog dolaska pod mletačku vlast 1412. godine, intenzivnije je doseljavanje bogatijeg sloja stanovništva, trgovaca, liječnika, klesara, učitelja i ljekarnika iz drugih dalmatinskih komuna i Venecije.⁷¹ Dolaskom novog stanovništva dolazi i potreba za izgradnjom novih stambenih prostora. Pod patronatom Venecije graditeljstvo će u Šibeniku procvjetati u stilu gotike i renesanse. Šibenske plemićke obitelji, investitori graditeljskih projekata u 15. i 16. stoljeću, istaknuti će svoje obiteljske grbove na pročeljima novih kuća i palača, kako bi naglasili svoju važnost i društveni status u tadašnjem šibenskom društvu. Vrhunac izgradnje dostiže se u 15. stoljeću, kada su izgrađene najreprezentativnije kuće i palače, i brojne javne i sakralne građevine. Grbovi su većinom koncentrirani na prostoru

---

⁶⁶ Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, 58.

⁶⁷ Biserka Tadić, Jagoda Marković i Katarina Horvat-Levaj, "Analiza sjeveroistočnog dijela povijesne jezgre Šibenika", *Radovi IPU* 11 (1987): 8.

⁶⁸ Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, 60-63.

⁶⁹ Frane Dujmović, "Postanak i razvoj Šibenika od 1066. do 1409. godine", u *Šibenik: spomen zbornik o 900 obljetnici*, ur. Slavko Grubišić (Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1976), 110.

⁷⁰ Tadić, Marković, Horvat-Levaj, "Analiza sjeveroistočnog dijela", 9.

⁷¹ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 37.

povijesnog predjela Grad, bliže obali, dok je njihova pojavnost na Gorici i Prigradu vrlo rijetka. Ista podjela događa se kada promatramo reprezentativne gotičke i renesansne palače i kuće. Očigledno se stambeni prostor komune dijelio prema društvenom položaju i bogatstvu, što ću nastojati potvrditi analizom pronađenih grbova.

U ulici 15. siječnja 1873. k. br. 5, iznad nadvratnika vrata, nalazi se grb nepoznate obitelji. Zid u kojem je grb uzidan predstavlja ostatke gotičke i gotičko renesansne palače koji se datiraju u 14. i 15. stoljeće.⁷² Iste heraldičke oznake nalazimo na zidu u ulici J. Dalmatinca⁷³. Prikaz štita kojeg pridržava anđeo karakterističan je od 14. stoljeća na istočnoj obali Jadrana. Grb datiram krajem 14. ili početkom 15. stoljeća.

Nepoznati grb – 14./ 15. st

Grb: Trokutasti štit kojeg odozgo drži krilati anđeo: Dva ukrštena floreta s vrhovima prema dolje, gore između ručki školjka okrenuta prema dolje.

Slika 10.

Dvostruki grb s prikazom štita koji drži anđeo možemo vidjeti na gotičkom ugaonom stupu kuće na uglu Zagrebačke i Ulice kraljice Jelene. Grb pripada nepoznatoj obitelji i može se datirati u prvu polovicu 15. stoljeća.

Nepoznati grb – prva pol. 15 stoljeća

---

⁷² Urbani razvojni plan povijesne jezgre grada Šibenika, <http://www.edic-sibenik.eu/upload/stranice/2015/04/2015-04-01/41/udp10102014pdf.pdf>, 47 (dalje: Urbani razvojni plan Šibenika).

⁷³ Vidi str. 15.

Grb: Trokutasti štit kojeg odozgo drži krilati anđeo. Na brijegu stoji ptica sa skupljenim krilima okrenuta u desno.

Slika 11.

U Ulici sv. Nikole Tavelića, nasuprot kućnog broja 10, na južnoj fasadi kuće (kat . čest. 5774), uzidan je gotički grb obitelji Vrančić.⁷⁴ S obje strane grba nalaze se ostaci gotičke bifore. Budući da grb nije vidljiv s ulice, potrebno je popeti se na terasu iznad dvorišta kuće na broju 10 kako bi ga proučili. Rub ploče na kojoj je klesan grb ukrašen je gotičkim stilom naizmjeničnih zubaca. U donjim uglovima ploča je ukrašena stiliziranim listovima. Vrijeme nastanka grba zbog toga datiram prvom pol. 15. stoljeća

Vrančić – prva pol. 15. st.

Grb: U trokutastom štitu: U zlatnome modra kosa greda duž koje su tri zlatna ljiljana⁷⁵

Slika 12.

Grb obitelji Vrančić nalazi se i na uglu kuće u Ulici Nikole Tavelića 13. Ploča je uzidana tako da prikazuje dva identična grba s obje strane ugla.

Vrančić – 15. st.

⁷⁴ *Il Re d'Armi di Sebenico*, T. XIV.

⁷⁵ *Isto*, vol. 1, 222.

Grb: U trokutastom štitu: U zlatnome modra kosa greda duž koje su tri zlatna ljiljana.

Slika 13.

Na istočnom pročelju palače Divnić iz 15. stoljeća,⁷⁶ na adresi Dobrić 2, nalazi se gotički portal s grbom obitelji Divnić.⁷⁷ Prema stilskim karakteristikama, odnosno gotičkom okviru s naizmjeničnim rezom i ukrasnim cvjetovima, grb pripada početku 15. stoljeća. Na ugaonom stupu iste palače nedavno je prilikom obnove fasade otkriven dvostruki grb istoimene obitelji. Oblik štita i ukrasi okvira ploče karakteristični su za nešto kasnije razdoblje stoga ga treba datirati sredinom 15. stoljeća.

Divnić – početak 15. st.

Grb: U trokutastom štitu: U crvenom zlatna kosa greda, gore lijevo i dolje desno po jedna otvorena zlatna ruža s pet listova.⁷⁸

Slika 14.

Divnić – sredina 15. st.

⁷⁶ Urbani razvojni plan, 47.

⁷⁷ *Il Re d'Armi di Sebenico*, T. VI.

⁷⁸ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 90.

Štit u obliku tarče. Grb isti kao prethodni.

Slika 15.

U Ulici Jurja Šižgorića, na fasadi kuće nasuprot k. br. 1, u visini prvog kata, uzidan je gotički grb. Galvani ga donosi na popisu nepoznatih grbova.⁷⁹ Uvidom u ostalu heraldičku literaturu nisam pronašao grb s ovakvim oznakama. Na sreću, u Kaštel Štafiliću na kuli Ferro (križanje Splitske i Bijačke ulice) nalazi se identičan grb s kraja 17. stoljeća s pripadajućim natpisom na kojem se spominje Ivan Ferro. Pripadnici obitelji Ferro pojavljuju se često u šibenskim izvorima 15. stoljeća⁸⁰, stoga ovaj grb možemo sa sigurnošću atribuirati toj obitelji.

Ferro – prva pol. 15 st.

Grb: Štit podijeljen gredom iznad koje su tri vodoravno položene osmerokrake zvijezde, iz podnožja se diže rog koji vrhom dodiruje gredu; s lijeve i desne strane roga po jedna osmerokraka zvijezda, u rogu polumjesec vršcima okrenut prema gore.

Slika 16.

⁷⁹ Isto, T. XVII.

⁸⁰ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 91, 187, 214, 239, 250, 274, 278, 304, 316.

U ulici Fausta Vrančića 8, na fasadi ispod prozora prvoga kata, uzidan je fragment grba. Nazire se jedino simbol ljiljana u gornjem lijevom uglu. Iako Galvani ovaj grb svrstava među nepoznate, predlaže da bi mogao pripadati obitelji Dalben, čiji opis grba donosi na temelju *Libro d' oro della citta di Scardona*, knjige koja je danas izgubljena.⁸¹

Fragment grba – možda Dalben – 15. st.

Fragment grba: U trokutastom štitu: U lijevom gornjem uglu ljiljan.

Grb obitelji Dalben: U trokutastom štitu: Zlatnom kosom gredom razdijeljen plavo i crveno, u plavome zlatni ljiljan.⁸²

Slika 17.

Nasuprot palače Divnić, na ugaonom stupu kuće u Ulici kralja Tomislava (k. br. 9), nalazi se grb obitelji Ivetić.⁸³ Uz njega je natpis uklesan u identičnom štitu na kojem piše: DOMINICVS/IVETICH-Q(uondam)-/-D(omini)-GEORGII/RESTAVRAVIT/1596. Kao što natpis kaže, grb je 1596. obnovio izvjesni Dominik Ivetić. Prema stilskim karakteristikama grb se može datirati u prvu polovicu 15. st.

Ivetić – prva pol. 15. st.

Grb: U trokutastom štitu: Orlovska glava s isplaženim dvostrukim jezičcem, prikazana do poprsja okrenuta u desno, uzdiže se iz polukružnog krila.

Slika 18.

⁸¹ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 17.

⁸² Isto, T. XVIII.

⁸³ *Il Re d'Armi di Sebenico*, T. XIV.

Kod prolaza koji predstavlja srednjovjekovna vrata Dobrić, iznad prozora drugog kata kuće na adresi Dobrić 8, vidi se gotički grb. Ne može se utvrditi sa sigurnošću kojoj obitelji bi grb mogao pripadati.⁸⁴ Heraldčki lik lava *rampante* vrlo je čest prikaz na grbovima dalmatinskog komunalnog plemstva. Imaju ga obitelji Grisogono, Grisogono Bortolazzi, Quarco (Kvarko) i Celio-Cega. Budući da su boje grba nepoznate, teško se može dovesti u vezu s nekom od obitelji. Ukrasi oko grba karakteristični su za stil cvjetne gotike stoga grb možemo datirati u prvu polovicu 15. stoljeća.

Nepoznati grb prva pol. 15. st.

Grb: U trokutastom štitu stupajući lav.

Slika 19.

Na gotičkom ugaonom stupu kuće u Ulici kralja Tomislava (kat. čest. 5703), kod početka Vodičke ulice, nalazi se još jedan grb obitelji Divnić. Grb također spada u prvu pol. 15. stoljeća.

Divnić – prva pol 15. st.

Grb: U trokutastom štitu: U crvenom zlatna kosa greda, gore lijevo i dolje desno po jedna otvorena zlatna ruža s pet listova

Slika 20.

---

⁸⁴ Isto, T. XVII.

Dva grba obitelji Divnić nalazimo na njihovoj kući u ulici Frane Divnića 4. Kuća je nastala u 16. stoljeću⁸⁵, no vidljivi su elementi iz ranijih razdoblja, poput goričko-renesansnog portala u prizemlju južnog pročelja: Na tom pročelju nalazi se okrugli grb obitelji Divnić. Jugozapadni ugao kuće krasi najviši šibenski ugaoni stup, koji se diže do visine 3 kata. Na vrhu stupa uklesan je dvostruki grb Divnića. Ovaj grb heraldički je pogrešno izveden, kosa greda postavljena je na lijevokoso, umjesto koso kako je u službenom blazonu grba obitelji.

Divnić - 15./16 st.

Grb: U trokutastom štitu: U crvenom zlatna lijevokosa greda, gore lijevo i dolje desno po jedna otvorena zlatna ruža s pet listova.

Slika 21.

Divnić – 16. st.

Grb: U okruglom štitu: U crvenom zlatna kosa greda, gore lijevo i dolje desno po jedna otvorena zlatna ruža s pet listova.

Slika 22.

⁸⁵ Urbani razvojni plan Šibenika, 45.

U Ulici kralja Tomislava, na visokom ugaonom stupu nasuprot k. br. 6, nalazi se nepoznati grb na kojem je vidljivo krilo u donjem dijelu štita. Prema fotografiji ne mogu procijeniti je li grb otučen u gornjem dijelu štita. Galvani ovaj grb ne donosi u svome djelu. Dvije su varijante moguće kod atribucije ovog grba. Ako je otučen, moguće je da pripada obitelji Križančić, na čijem grbu nalazimo ovakvo krilo, s dodatkom lava ili grifona iznad njega.⁸⁶ Ako se utvrdi da je krilo jedina heraldička oznaka na štitu, moj prijedlog za atribuciju bili bi knezovi bribirski, odnosno obitelj Šubić. Takav grb donosi Dujmo Karaman u *Il re d'armi di Spalato*.⁸⁷ Prema cvjetno-gotičkim ukrasima na kapitelu stupa te obliku štita, ovaj grb pripada 15. stoljeću. Obje varijante atribucije su izgledne u kontekstu vremena.

Nepoznati grb – 15. st

Grb: Štit u obliku tarče: U donjem dijelu krilo usmjereno u lijevo.

Slika 23.

Na nadvratniku portala kroz koji se ulazi u dvorište kuće u ulici Grgura Ninskog 4, nalazi se grb kasno-gotičkih karakteristika. Galvani ne prepoznaje ovaj grb te ga svrstava među nepoznate grbove. Također, zbog zaobljenosti štita nije vidio komet u gornjem heraldičkom desnom uglu, zbog čega pogrešno blazonira grb.⁸⁸ Prema novom opisu, ovaj grb može se atribuirati obitelji Iurilleo (Jurlić, Jurličević).⁸⁹

⁸⁶ Galvani, *Il re d'Armi di Sebenico*, T VI.

⁸⁷ Dujam Srećko Karaman, "Il re d'armi di Spalato", rukopis, Muzej grada Splita, 107.

⁸⁸ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol 2, 6, T. XV (br. 5).

⁸⁹ *Der Adel des Konigreichs Dalmatien*, 51.

Iurilleo – 15 st.

Grb: Štit u obliku tarče: U modrom zlatni stupajući lav okrenut u desno, desno gore zlatni komet s repom usmjerenim lijevo dolje.⁹⁰

Slika 24.

Lijepo izveden kasno-gotički grb nalazi se na fasadi kuće u Ulici Fausta Vrančića 6, ispod prozora na prvom katu. Štit grba je prazan i ne izgleda otučeno, no moguće da je unutrašnjost štita naknadno izgladena, što je bila česta praksa prilikom mijenjanja vlasnika kuće. Na kacigi se nalazi ukras u obliku zvijezde u okruglom okviru. Postoji mogućnost da ukras zapravo predstavlja kotač, no nisam pronašao primjer za komparaciju. Kotač možemo povezati sa grbom obitelji Kolunić⁹¹, koja je u 15. stoljeću živjela u Šibeniku. Obitelj se služila i talijaniziranim oblikom svog prezimena, Rota.⁹² U monogramima poznatog šibenskog bakroresca Martina Rote Kolunića (o. 1540. – 1583.) često se nalazi znak kotača koji predstavlja njegovo prezime.⁹³

Nepoznati grb, moguće Rota-Kolunić – 15. st.

Grb: Štit u obliku tarče. Polje prazno. Iz kacige okrenute *en face* kao nakit uzdiže se ruka koja drži kotač. Desno, lijevo i iza štita spušta se akantusovo lišće kao plašt.

⁹⁰ *Der Adel des Konigreichs Dalmatien*, 51.

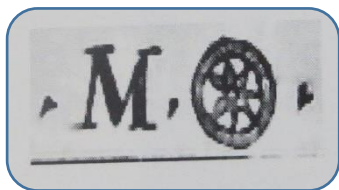
⁹¹ *Der Adel des Konigreichs Dalmatien*, Taf. 46.

⁹² Milan Pelc, *Život i djela šibenskog bakroresca Martina Rote Kolunića* (Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 1997), 11.

⁹³ Isto, 21.

Monogram Martina Rote Kolunića:

Slika 26.

Slika 25.

U luneti portala palače Rossini, nasuprot crkve Sv. Barbare u Ulici kralja Tomislava (kat. čest. 5252/3), nalazi se gotički grb. Grb je replika iz 19. stoljeća, što se vidi po nespretno klesanom liku lava u štitu. Originalni grb prodao je Ivan Rossini 1900. godine bečkom bankaru Rotschildu.⁹⁴ U katalogu grbova Županijskog muzeja Šibenik, grb je atribuiran obitelji Tobolović, vlasnicima palače u 15. stoljeću.⁹⁵ Grb s istim likom lava nalazi se u katedrali, na arkadi iznad kapele obitelji Lavčić ⁹⁶, kojega I. Fisković pripisuje upravo Lavčićima. Prema njemu, oba grba je klesao isti majstor, Antonio Busato.⁹⁷ Ovakav stil klesanja grba, s oblikom štita s utorom za koplje, kacigom i raskošnim gotičkim ukrasima, u Šibenik dolazi s klesarima zaposlenima na gradilištu katedrale u razdoblju prije dolaska Jurja Dalmatinca, i nastavlja se u Jurjevo vrijeme, što se može zaključiti prema grbovima na katedrali; Grimani, Loredan, Venier, biskupskoj palači; Dona, Šižgorić, i tvrđavi sv. Mihovila; Grimani. Budući da ih sve možemo sigurno datirati tek od 30-ih godina 15. stoljeća, smatram da grbove istih karakteristika u ostatku komune treba datirati od tada.

⁹⁴ Joško Čelar, "Historijski spomenici", *Šibenski list*, 29. travnja 1961.

⁹⁵ Ksenija Kalauz tekst i kataloška obrada, *GRBOVI: zbirka kamenih grbova* (Šibenik: Županijski muzej Šibenik, 2000), 42.

⁹⁶ Galvani spominje ugovor iz 1444. prema kojem je dogovoreno da će se izgraditi oltari u katedrali po nacrtima Jurja, i da će se posvetiti obiteljima koji će doprinijeti sedamdeset zlatnih dukata. Treća arkada je bila namijenjena Michelu Rafcichu: *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 5-6. Vjerojatno pogreška u prepisivanju jer ne nalazimo takvo prezime u izvorima dok Lavčića ima u Šibeniku u to vrijeme: Kolanović, *Šibenik u kasnome srednjem vijeku*, 133, 208, 294, 295.

⁹⁷ Igor Fisković, "Utjecaji i odrazi Jurja Dalmatinca u Šibeniku", *Radovi IPU* 3-6 (1982): 124-125.

Tobolović / Lavčić sred. 15. st.
(REPLIKA)

Grb: Štit u obliku tarče: U polju stupajući lav okrenut udesno. Iz kacige kao nakit izrasta okrunjeni orao raširenih krila koji gleda u desno. Akantusovo lišće se kao plašt spušta lijevo, desno i iza grba.

Slika 27.

Malo iznad mjesta gdje se Ulica Jurja Barakovića spušta na Uskočku ulicu, u luneti gotičkog portala kuće (kat. čest. 5862) nalazi se grb šibenske obitelji Križančić.⁹⁸ Upravo uz tu kuću prolazile su gradske zidine iz 14. stoljeća, dok prolaz ispod kuće na Uskočkoj ulici predstavlja nekadašnja vrata Sv. Frane.⁹⁹

Križančić – 15. st.

Grb: Štit u obliku tarče: U polju krilo vodoravno položeno usmjereno u lijevo, na njemu hodajući lav okrenut u desno, u desnoj ruci štap sa osmerokrakom zvijezdom na vrhu. Iz kacige okrenute u desno kao nakit izrasta lav. Lijevo i desno oko štita širi se akantusovo lišće kao plašt.

Slika 28.

⁹⁸ *Il Re d'Armi di Sebenico*, T. VI.

⁹⁹ Vidi kartu Šibenika: Čuzela, *Šibenski fortifikacijski sustav*, 44-47.

Na gotičkoj građevini u Vodičkoj ulici (kat. čest. 5918/1) nalazi se lijepo izveden portal s ukrasima oko grba, ali bez štita. Njega nije bilo niti u Galvanijevo vrijeme. Na fotografiji portala Ć. M. Ivekovića s početka 20. st. vidi se da je na tom mjestu bio obješen grb obitelji Missich-Aqua¹⁰⁰ iz 17. stoljeća, koji se svojom formom ne uklapa u kompoziciju portala. Galvani napominje da ovom portalu odgovara drugi grb, kojeg on nalazi na kruni cisterne u blizini katedrale.¹⁰¹ Iako ga nema više na tom mjestu, zahvaljujući Galvanijevom prikazu znamo kako je grb izgledao, što nam uvelike pomaže kod atribucije. Naime, identičan grb, s jednakim ukrasom ptice na kacigi nalazi se na istočnom zidu Čorićevog tornja u Vodicama. Ivo Glavaš ovaj grb, na temelju inicijala H. S. koji se nalaze u grbu, te jednog ugovora iz 1533. godine, uspješno atribuirao Jeronimu (Hieronymus) Saracenu.¹⁰² Prema tome, zaključujem da su preostali ukrasi na portalu u Vodičkoj ulici, u 15. stoljeću krasili danas izgubljeni grb šibenske obitelji Saracen.

Saracen – 15. st

Slika 29.

Slika 30.

Grb: Štit u obliku tarče: U polju kula s vratima i jednim prozorom, u podnožju kule četiri stepenice koje se šire prema dolje. Nakit uzdižuća patka skupljenih krila. Plašt oko cijelog štita pridržavaju dva muška lika.

¹⁰⁰ Ćiril Metod Iveković, *Šibenik*, Građevinski i umjetnički spomenici Dalmacije I (Beograd: A. Šrol & komp., 1928).

¹⁰¹ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol.2, 23, T. XIX.

¹⁰² <http://m.sibenik.in/zaboravljeni-sibenik/coricev-toranj-u-vodicama-biser-koji-ceka-obnovu/55225.html> (posjet 15. siječnja 2018).

U Ulici Jurja Barakovića, na kući Štrkalj (kat. čest. 5750), nalazi se gotički portal s prikazom grba i figurama ratnika oko njega. Kuća Štrkalj nastala je u 14. ili 15. stoljeću, od čega je ostao samo ovaj ulazni portal, dok je ostatak građevine u kasnijim razdobljima doživio preinake.¹⁰³ Vojna oprema i oružje koje nose isklesani ratnici karakteristični su za sredinu 15. stoljeća, pa se prema tome tada može datirati i ovaj grb.¹⁰⁴ Grb s likom vuka nalazimo kod uskočke obitelji Hreljanović, no u njihovoj varijanti vuk u ruci drži sablju, kako u štitu tako i u nakitu. Prema Ljuboviću, ova obitelj prvi put se spominje u drugoj polovici 16. stoljeća. Tome u prilog ide postojanje pozlaćenog ciborija Vuka Hreljanovića kojeg je on krajem 16. stoljeća poklonio nekoj od senjskih crkava. Ljubović smatra da je ciborij izradio nepoznati zlatar, možda senjanin Martin Živković, krajem 15. stoljeća.¹⁰⁵ No prvi spomen prezimena Hreljanović ipak se mora pomaknuti nešto ranije, i to u Šibenik. Naime, u spisima šibenskog notara Karatusa Vitalea, nalazi se podatak iz 20. travnja 1459. godine, o šibenskom zlataru Pavlu Hreljanoviću, koji je oporukom ostavio veliki zemljoposjed.¹⁰⁶ Moguće je da je upravo ovaj zlatar izradio spomenuti ciborij, koji je zatim do Vuka Hreljanovića došao obiteljskim naslijeđem. Iako se u grbu Hreljanovića nalazi vuk sa sabljom, najstarija poznata potvrda tog grba je grbovnica iz sredine 16. stoljeća¹⁰⁷, stoga ne znamo kako je grb izgledao prije. Sasvim je izgledno da je sablja dodana tada, budući da se njena upotreba pojavljuje na ovim prostorima tek nakon dolaska Osmanlija u drugoj polovici 15. stoljeća¹⁰⁸, i teško da bi ju jedan šibenski zlatar imao u svome grbu sredinom 15. stoljeća. Osim toga, čitav portal kvalitetno je izvedeno djelo, najvjerojatnije nekog od majstora iz radionice Jurja Dalmatinca, koje si nije mogao svatko priuštiti, dok je jedan srednjovjekovni zlatar, iz čije oporuke već saznajemo da je bio imućan, najvjerojatnije mogao. Zbog svega navedenog, predložio bi atribuciju ovoga grba šibenskom zlataru Pavlu Hreljanoviću.

Pavao Hreljanović – šibenski zlatar – sredina 15. st.

Grb: Štit u obliku tarče : U polju stupajući vuk okrenut u desno. Iz kacige okrenute udesno kao nakit izrasta vuk kao u štitu, koji u šapama drži tanki razvučeni svitak. Lijevo se iz kacige spušta lišće akantusa.

¹⁰³ Urbani razvojni plan Šibenika, 46.

¹⁰⁴ <http://www.sibenik.in/bastina/prikaz-vojnika-na-sibenskom-Gotickom-portalu-jedinstven-je-u-svijetu/65254.html> (posjet 19. siječnja 2018).

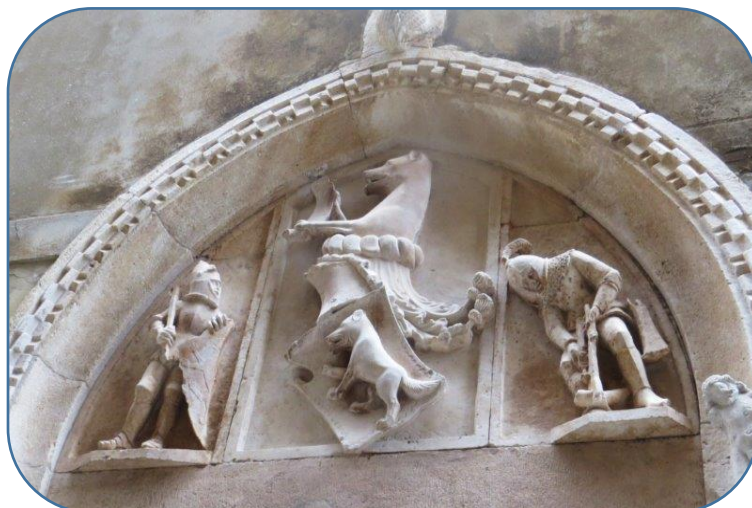
¹⁰⁵ Enver Ljubović, "Senjski plemići i uskoci Hreljanovići", *Senjski zbornik* 30 (2003): 149-152.

¹⁰⁶ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 99, bilj. 138.

¹⁰⁷ *Der Adel des Konigreichs Dalmatien*, 13, Taf. 9.

¹⁰⁸ Marija Šercer, *Oružje u prošlosti* (Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1980), 15-16.

Slika 31.

Na trgu koji zatvaraju Ulica kralja Tomislava i Ulica Ivana Pribislavića, nalazi se gotička bunarska kruna s četiri ista grba, po jednim sa svake strane. Oblik štita odgovara 15. stoljeću. S obzirom na jednostavnost grba, teško se može utvrditi kome je pripadao. Postoji više mletačkih obitelji s jednom poprečnom gredom u grbu.¹⁰⁹ Ivo Šprljan smatra da je ova kruna izvedena u stilu škole Jurja Dalmatinca, zbog kovrčavih listova na njenim uglovima, koje su Juraj i njegovi učenici proširili po Dalmaciji.¹¹⁰ Ako uzmemo u obzir da je sklop Četiri bunara izgrađen tek sredinom 15. stoljeća zbog nedostatka bunara u Šibeniku, izgradnju ove krune, kao i grb na njoj treba datirati nakon toga, odnosno za ili neposredno nakon vremena djelovanja Jurja Dalmatinca u Šibeniku. Jedini dužnosnik kojeg za sada mogu povezati s ovim grbom, i koji se vremenski uklapa, je šibenski knez Antonio Zorzi (1490-1491)¹¹¹, no to je nedovoljno za sigurnu atribuciju.

¹⁰⁹ Barozzi, Gabriel, Foscolo, Polani, Querini, Sagredo, Vendranin, Zorzi, Zustiniani: *Blasone Veneto*, 11, 21, 45, 85, 88, 93, 105, 111, 113.

¹¹⁰ Ivo Šprljan, "Bunarske krune u šibenskim eksterijerima", *Radovi IPU* 22 (1998): 37-38.

¹¹¹ Robert Ljeljak, *Općina Šibenik 1455-1797: Sumarni inventar* (Državni arhiv u Zadru, 2013), 9.

Nepoznati grb – od druge pol. 15. st.

Grb: Štit u obliku tarče. U polju položena greda.

Slika 32.

U prostoru između Kneževog dvora i biskupske palače nalazi se slična bunarska kruna koja je premještena na današnje mjesto iz unutrašnjeg dvorišta Kneževog dvora, gdje je bila još u Galvanijevo vrijeme.¹¹² Na kruni su uklesana dva okrugla grba obitelji Dona (Donado).¹¹³ Zbog istog kovrčavog lišća, može se datirati kada i gore navedena kruna s nepoznatim grbom. Obitelj Dona dala je više kneževa i kapetana Šibeniku, no jedino se knez i kapetan Andrija Dona (1512-1515)¹¹⁴ uklapa u vremenski okvir izgradnje ove krune, stoga njemu treb atribuirati ovaj grb.

Andrea Dona – šibenski knez i kapetan – 1512. – 1515.

Grb: Okrugli grb: U srebrnom dvije crvene grede iznad kojih su tri crvene vodoravno položene otvorene ruže s pet listova.¹¹⁵

Slika 33.

¹¹² *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 48.

¹¹³ Isto, T. XXI.

¹¹⁴ Isto, vol. 2, 48.

¹¹⁵ *Blasone Veneto*, 38.

Na prvom stupu stepenica koje vode do ulaznih vrata kuće u ulici Dobrić 4, nalazi se grb sa štitom u obliku tarče. Prema obliku štita datiram ga od sredine 15. stoljeća. Galvani ga svrstava među nepoznate grbove.¹¹⁶

Nepoznati grb – od sredine 15. st.

Grb: Štit u obliku tarče: U polju greda sa krunišnim rezom u sebi između tri ljiljana, dva iznad vodoravno i jedan ispod.

Slika 34.

U nadvratnik portala iste kuće, uklesan je još jedan nepoznati grb, koji po svojim karakteristikama pripada drugoj polovici 16. stoljeća.¹¹⁷

Nepoznati grb – 16. st.

Grb: Štit *a mandrola* uokviren kartušom koja se povija u volute: U polju drvo koje raste iz brijega u podnožju, preko drva po sredini greda.

Slika 35.

¹¹⁶ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 18, T. XVIII.

¹¹⁷ Isti oblik štita i kartušu nalazimo na grbu Ludovika Benzona, vidi str. 14.

U ulici Uski prolaz, nasuprot k. br. 2, u nadvratniku ulaza u kuću uklesan je grb obitelji Sagredo.¹¹⁸ Štit je u obliku konjske glave, karakterističan za 16. stoljeće. Oko grba su isklesani vijugavi konopci u oblicima slova S.

Sagredo – 16. stoljeće

Grb: Štit u obliku konjske glave: U zlatnome crvena greda s tri zlatna vodoravno položena ljiljana.¹¹⁹

Slika 36.

U nadvratniku portala kuće, na Stubama Dragojevića 1, nalazi se grb šibenske obitelji Mihetić.¹²⁰ Okrugli štit u kartuši s volutama datiram u drugu polovicu 16. stoljeća.

Mihetić – dr. pol. 16. st.

Grb: Štit a *mandrola* uokviren kartušom koja se povija u volute: U zlatnome, preko zelenog stupajućeg grifona s raširenim krilima i crvenim jezikom, okrenutim u desno, crvena greda s tri vodoravno položena zlatna ljiljana.¹²¹

Slika 37.

¹¹⁸ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 180-181, T. XII

¹¹⁹ Isto.

¹²⁰ Isto, vol. 1, 150-153, T. X.

¹²¹ Isto, vol. 1, 153.

Na južnom zidu kvadratne kule izgrađene u 14. stoljeću, koja je kasnije postala dijelom sklopa Kneževog dvora, uzidan je grb kneza Petra Kanala (1471-1473,1480-1483)¹²². Preciznu dataciju omogućuje godina 1481., uklesana u podnožju ploče grba.

Piero Canal – šibenski knez i kapetan – 1481.

Grb: U trokutastom štitu: U modrom zlatni kolac, sa svake strane tri zlatna ljiljana okomito položena jedan ispod drugoga.¹²³

Slika 38.

Na nadvratniku Novih vrata, izgrađenim u 16. stoljeću između Biskupske palače i Kneževa dvora, postavljen je grb šibenskog kneza i kapetana Jakova Pisanija (o. 1570)¹²⁴.

Giacomo Pisani – šibenski knez i kapetan – o. 1570.

Grb: U štitu *a mandrola*, uokvirenim kartušom koja se povija u volute: Inverzno razdijeljen, u plavom srebrni stupajuć lavom okrenut u desno, u desnoj ruci lava mali srebrni križ.¹²⁵

Slika 39.

¹²² *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 39, T. XX.

¹²³ Isto.

¹²⁴ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 76, T. XXII.

¹²⁵ Isto.

Iznad Pisanijeva grba uzidana je kamena ploča s dva istovjetna grba obitelji Calbo¹²⁶ i pripadajućim natpisima, uklesanima u pločama obješenim o karike koje pridržavaju lavlja usta. Lijevi grb pripada knezu i kapetanu Antoniju Calbu (1486-1489), što potvrđuje natpis: ANT. CALBO./PATRVO MAG./MCCCCCLXXXVII. Desni je grb Ivana Krstitelja Calba (1567-1569) ispod kojeg je natpis: IOA. BAP. CALBO/PRONEPOTI/MDLXVIII. Očigledno su grbovi postavljeni u vrijeme Ivana Krstitelja, koji je uz svoj, postavio i grb svoga pradjeda Antonija.

Antonio Calbo – šibenski knez i kapetan – 1486. – 1489.

i

Iohannes Baptista Calbo – šibenski knez i kapetan – 1567. – 1569.

Grb: U trokutastom štitu: Raščetvoren zlatno i crveno, u drugom polju zlatni latinski križ.¹²⁷

Slika 40.

¹²⁶ Isto, T. XX.

¹²⁷ Isto, vol. 2, 38.

4.4. Grbovi crkve i samostana sv. Frane

Franjevci se u Šibeniku prvi put spominju 1264. godine, u oporuci izvjesnog Dujma iz Trogira, koji je šibenskim franjevcima ostavio deset libri. Prema predaji, Franjevci su se nastanili u prvim desetljećima 13. stoljeća izvan gradskih zidina, na mjestu Psare u blizini mora. Tamo su boravili do kraja drugog desetljeća 14. stoljeća, u vrijeme sukoba Šibenčana i bana Mladena II. Šubića. Kako se ban prilikom opsade grada ne bi poslužio samostanom kao utvrđenjem za vojsku, općina ga je dala srušiti.¹²⁸ Franjevcima je ubrzo poveljom od 23. travnja 1320. dodijeljeno drugo mjesto za izgradnju novog samostana unutar zidina, na kojem se nalazi i danas.¹²⁹ Papa Ivan XXII dozvolio je Franjevcima premještaj i izgradnju već 1322. godine.¹³⁰ U 14. stoljeću izgrađena je i istoimena crkva uz samostan.¹³¹ Danas na prostoru samostanskog kompleksa i crkve možemo pronaći nekoliko grbova iz različitih razdoblja.

Odmah nakon ulaska u samostansko dvorište, na vanjskoj strani sjevernog zida koji omeđuje unutrašnji vrt samostana, nalaze se dva grba, jedan latinski kameni natpis, te gotička bifora s likovima sv. Franje i sv. Mihovila. Grbovi su vjerojatno uzidani kao spolije u zid, te ne znamo njihovu prvotnu lokaciju.

Jedan od grbova po stilskim karakteristikama i heraldičkim obilježjima možemo atribuirati kralju Ludoviku Anžuvincu. Isti grb nalazi se u lapidariju arheološkog muzeja u Splitu na reljefu splitskoga grba iz druge polovice 14. st.¹³² Ludovik je pod svojom vlašću držao Šibenik od 1358. do svoje smrti 1382., stoga se u to razdoblje može datirati njegov grb. U donjim uglovima ploče grba nalaze se dva manja grba. Desni je oštećen i njegov sadržaj ne može se razaznati. Grb u lijevom uglu, s jednom kosom gredom, identičan je biskupskom grbu koji se nalazi na crkvi sv. Barbare, o čemu ću više pisati kasnije u radu.

---

¹²⁸ Željko Tolić, "Redovništvo u šibenskoj biskupiji u srednjem vijeku", u *Sedam stoljeća šibenske biskupije*, 562.

¹²⁹ Šime Ljubić, Listine o odnošajih između južnog Slavenstva i Mletačke Republike, [dalje: Listine], vol. 1, 309-310.

¹³⁰ CD 9, 99–100.

¹³¹ Tolić, "Redovništvo", 563.

¹³² Cvito Fisković, "Najstariji kameni grbovi grada Splita", *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Vol. 17, br. 1 (1936): 186-190.

Ludovik Anžvinac – 1358. – 1382.

Grb: U trokutastom štitu: Raskoljen, prvo u modrome zlatni ljiljani, drugo sedam puta razdijeljeno srebrno i crveno.

Slika 41.

Neposredno pored anžuvinskog grba nalazi se grb obitelji Šižgorić.¹³³ Zbog oblika štita, datirao sam ga od polovice 14. do početka 15. stoljeća.

Šižgorić - pol. 14. – poč. 15. st

Grb: U trokutastom štitu: U polju vodoravna greda iz koje se uzdiže lav, sa svake strane lava po jedan ljiljan, ispod grede na sredini još jedan ljiljan.

Slika 42.

---

¹³³ *Il Re d'Armi di Sebenico*, T. XII.

Na sjeveroistočnom pročelju samostana nalazi se grb obitelji Divnić. Ploča s grbom naknadno je uzidana, što se vidi po nepravilno lomljenom kamenu oko nje. Zbog renesansnog oblika štita grb datiram u 16. stoljeće. Oko grba uklesani su inicijali, od kojih bi F. i D. mogli pripadati šibenskom humanistu Frani Divniću (1550–1621).¹³⁴

Divnić –16. st.

Grb: Štit na vrhu povijen u volute: U crvenom zlatna kosa greda, gore lijevo i dolje desno po jedna otvorena zlatna ruža s pet listova.

Slika 43.

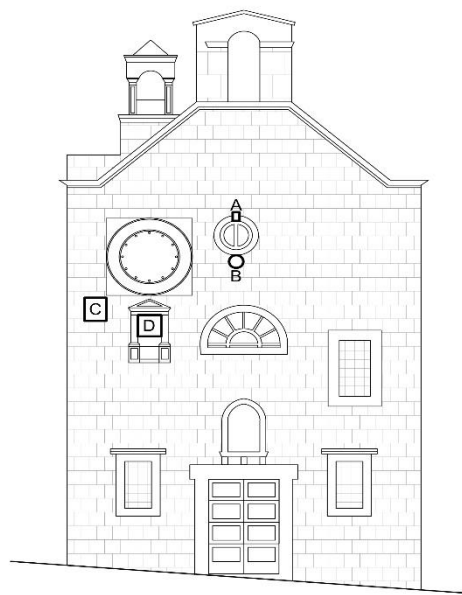
---

¹³⁴ Hrvatski biografski leksikon, s. v. "Divnić, Frano".

4.5. Grbovi na crkvi Sv. Barbare

Crkva sv. Barbare je jednobrodna gotička građevina s kvadratnom apsidom iz prve polovice 15. stoljeća. Prvotno je bila posvećena Sv. Benediktu i bila je u vlasništvu benediktinaca iz samostana Sv. Nikole na Ljuljevcu.¹³⁵ Iako ne znamo kada je točno započeta izgradnja crkve, znamo da je završena 1447. godine, prema natpisu oko grba obitelji Mihetić koji se nalazi na njenom pročelju. Moguće je da je izgradnja započela nakon dolaska benediktinaca u grad, koji su se naselili uz zgradu crkve na prelasku iz 14. u 15. stoljeće, nakon što je samostanska zgrada Sv. Nikole zbog

trošnosti postala neprikladnom za stanovanje.¹³⁶ Zvonici su barokni, a sat na pročelju crkve postavljen je krajem 16. ili početkom 17. stoljeća.¹³⁷ Danas je u crkvi smješten Muzej crkvene umjetnosti. Crkva ima samo dva pročelja, zapadno i sjeverno, a na ostalim stranama na nju su prislonjene druge građevine.

Položaj grbova na pročelju crkve sv. Barbare

A - grb biskupa Bogdana Pulšića B - grb Radoslava Mihetića

C - grb Utizzi

D - grb kneza Francesca Coppa

Na glavnom pročelju, u tjemenu kružnog prozora, nalazi se biskupski grb. Galvani ovaj grb pripisuje neregularnom šibenskom biskupu Paulu Eriziju (1274-1287).¹³⁸ Naime, on je izabran od strane Šibenčana prije nego li je osnovana biskupija i nije bio potvrđen od pape. S druge strane, grb stilski i po načinu klesanja mitre može usporediti s biskupskim grbovima na katedrali i biskupskoj palači i zbog toga ga ne bi trebalo datirati prije 15. stoljeća. Za vrijeme izgradnje crkve Sv. Barbare, šibenski biskup bio je Bogdan Pulšić, Šibenčanin (1402-1436)¹³⁹. Njegov grb Galvani ne donosi i on je jedan od pet šibenskih biskupa čije grbove danas ne poznajemo. Već smo napomenuli da je Pulšić zaslužan za pokretanje izgradnje Šibenske katedrale, ali njegov grb na njoj ne nalazimo. Kako je sv. Barbara već bila skoro dovršena dok se katedrala tek počinjala graditi, smatram da je zbog toga njegov grb postavljen na ovu crkvu.

¹³⁵ Tolić, "Redovništvo", 556.

¹³⁶ Isto.

¹³⁷ Urbani razvojni plan Šibenika, 42.

¹³⁸ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 23, T. I.

¹³⁹ Isto, vol. 1, 31-33.

Isti ovakav grb, samo bez biskupske mitre, nalazi se u lijevom donjem kutu ploče grba Ludovika I. Anžuvinca, u sklopu samostana Sv. Frane. Moguće da taj grb pripada šibenskoj obitelji Pulšić iz koje dolazi biskup Bogdan, a koja je podupirala Anžuvince u drugoj pol. 14. stoljeća.

Bogdan Pulšić – šibenski biskup – 1402. – 1436.

Grb: U trokutastom štitu: U polju kosa greda.

Slika 44.

Ispod istog kružnog prozora nalazi se grb obitelji Mihetić s natpisom; R. M. MICHITE H(uius) TEP(m)LI FU(n)DAMEN(ta) IECIT EIUS FILIUS AMBROSI(us) CEPTA PERFICERE STUD(u)IT MCCCCXLVII.

Ovaj grb postavio je dakle 1447. Ambroz Mihetić, u spomen na svoga oca Radoslava, koji je započeo izgradnju crkve.¹⁴⁰

Mihetić – 1447.

Grb: U okruglom štitu: U zlatnome crvena kosa greda, preko zeleni grifon raširenih krila.¹⁴¹

Slika 45.

---

¹⁴⁰ Isto, vol. 1, 150-151, T. X.

¹⁴¹ Isto.

Na istom pročelju, ispod sata, nalazi se edikula s otučenim grbom kneza Francesca Coppe (1543-1545). Ispod je također natpis, danas otučen i nečitljiv, no zahvaljujući Galvaniju, znamo što je pisalo: FRANC. COPPO/ RECTORI/ OPTIMO/ GRATA CIVITAS/ POSUIT.¹⁴² Edikula s grbom naknadno je uklesana u pročelje, što se vidi po nepravilno lomljenom kamenu oko nje.

Francesco Coppo – šibenski knez i kapetan – 1543. – 1545.

Grb: U trokutastom štitu s volutama: U crvenom zlatni rog, iznad dva, a ispod jedan zlatni kalež s poklopcem.¹⁴³

Slika 46.

Lijevo od grba Coppo, nalazi se još jedan grb s mitrom. Klesan je drugačije od ostalih biskupskih grbova u Šibeniku, radi čega ga možemo datirati prije dolaska majstora klesara zaduženih za radove na katedrali, odnosno do kraja 14. stoljeća. Grb prema svojim heraldičkim oznakama pripada kotorskoj obitelji Utizzi.¹⁴⁴ Budući da se nalazi na benediktinskoj crkvi, smatram da je ovo grb jednog od opata benediktinskog samostana sv. Nikole na Ljuljevici, koji je tu dužnost obnašao kada se crkva sv. Barbare gradila, i koji je bio pripadnik spomenute obitelji. Naime, benediktinski opati imali su pravo nošenja biskupskih oznaka.

---

¹⁴² Isto, vol. 2, 42.

¹⁴³ Isto.

¹⁴⁴ *Der Adel des Konigreichs Dalmatien*, Taf. 52.

Utizii – grb mitronosnog opata benediktinskog samostana sv. Nikole – 14. stoljeće

Grb: U trokutastom štitu: Koso razdijeljen, gore u crvenom srebrni hodajući vuk, dolje pet puta koso razdijeljeno zlatno i crveno.¹⁴⁵ Ukras mitra iz koje izlazi vrpca desno i lijevo.

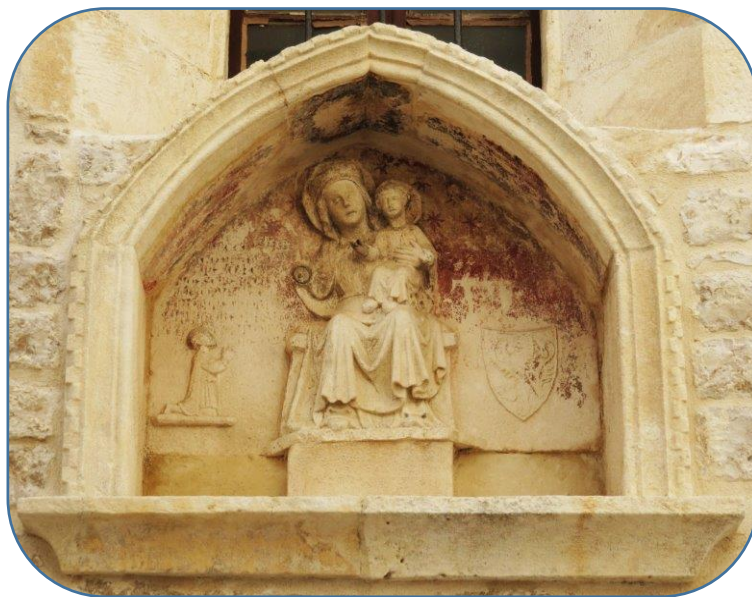

Slika 47.

Posljednji grb na crkvi Sv. Barbare nalazi se na njenom bočnom pročelju, u niši sa reljefom prikaza šibenskog liječnika Marka iz 1419. godine. Iako je Galvani donio ovaj grb na popisu nepoznatih, pogrešno ga je blazonirao.¹⁴⁶ U denom gornjem heraldičkom uglu štita on prepoznaje zvijezdu, no ako se bolje promotri, zapravo se radi o koplju u lavljim šapama.

Grb šibenskog liječnika Marka – 1419.

Grb: U trokutastom štitu: U polju stupajući lav s kopljem u rukama.

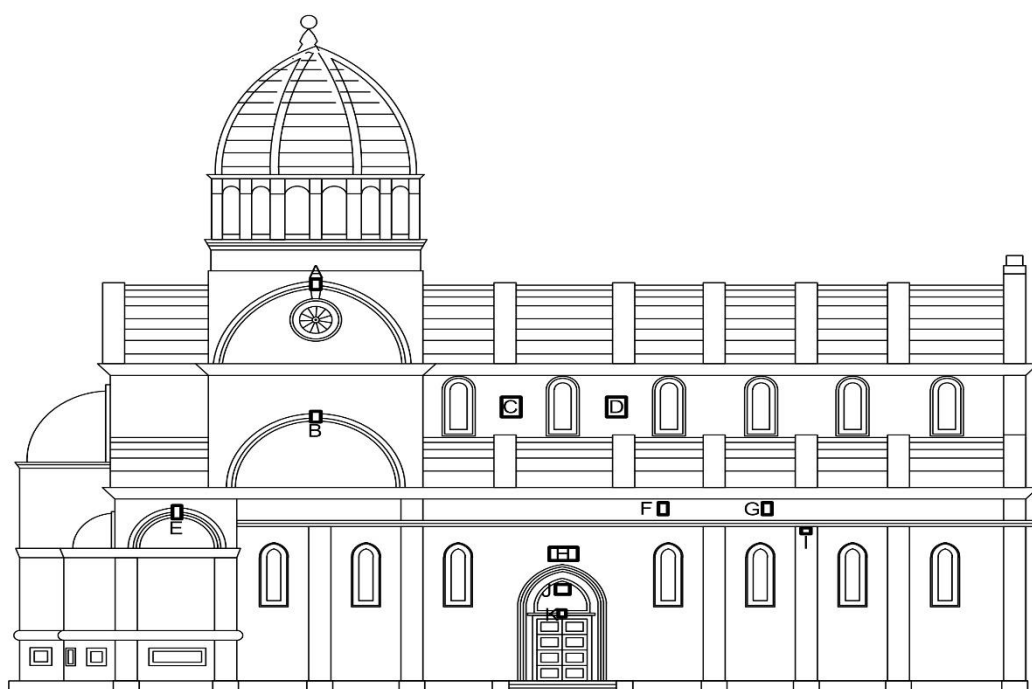
Slika 48.

¹⁴⁵ Isto, 85.

¹⁴⁶ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 8, T. XVI.

4.6. Grbovi katedrale sv. Jakova

Katedrala sv. Jakova najreprezentativniji je objekt šibenske jezgre i smatra se remek djelom gotičko-renesanse arhitekture u Dalmaciji i u svijetu. Od 2000. godine pod zaštitom je UNESCO-a i nalazi se na listi svjetske spomeničke baštine. Katedrala je trobrodna bazilika s upisanim transeptom, tamburom s kupolom iznad križišta i s tri poligonalne apside.¹⁴⁷ Izgrađena je na mjestu starije romaničke katedrale sv. Jakova, u kojoj je bio ustoličen prvi Šibenski biskup Fra Martin Rabljanin (1298–1319).¹⁴⁸ Odluka o izgradnji nove prvostolnice donesena je 7. travnja 1402. na sjednici gradskih vijećnika¹⁴⁹, uz prisustvo šibenskog kneza i biskupa Bogdana Pulšića (1402–1436).¹⁵⁰ Kako je to doba političkih previranja, borbi za hrvatsko-ugarsko prijestolje i uspostavljanja odnosa Šibenika i Venecije, gradnja je započela nešto kasnije.¹⁵¹ Temelje nove katedrale blagoslovio je biskup Pulšić 1431. godine, kada su za voditelje izgradnje odabrani mletački majstori Antonio di Pier Busato i Lorenzo Pincino. Godine 1441. vodstvo nad izgradnjom katedrale preuzima Juraj Matejev (kasnije Juraj Dalmatinac), koji će

Položaj grbova na sjevernom pročelju crkve sv. Jakova

A - grb biskupa Luke Tolentića
B - grb kneza Petra Kanala
C - grb kneza Nikole Navagera
D - grb kneza Nikole Mula
E - grb kneza Stjepana Malipiera

F - grb biskupa Ivana I Štafića
G - grb kneza Viktora Bragadina
H₁ - grb biskupa Jurja Šižgorića
H₂ - grb biskupa Urbana Vinjaka

H₃ - grb kneza Leonarda Veniera
I - grb kneza Marka Erizza
J₁ - grb biskupa Ivana II Lučića Štafića
J₂ - grb kneza Filipa Bragadina
K - grb kneza Jakova Gabriela

¹⁴⁷ Urbani razvojni plan Šibenika, 44.

¹⁴⁸ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 25.

¹⁴⁹ Vojko Devetak, "Šibenska katedrala", *Crkva u svijetu* vol. 2, br. 5 (1967): 40.

¹⁵⁰ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 31.

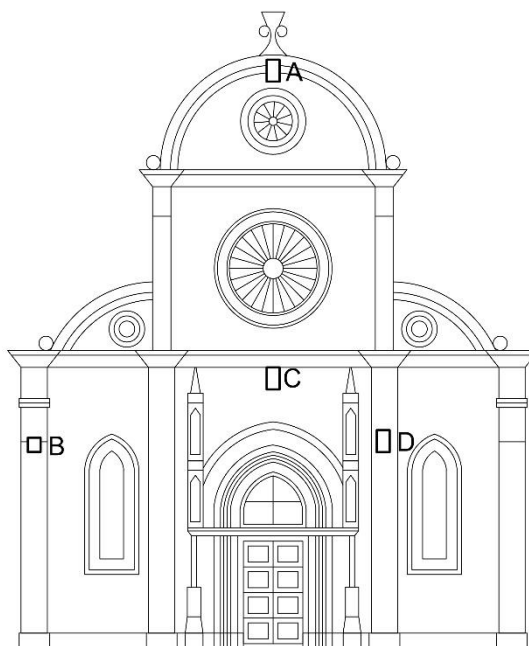
¹⁵¹ Devetak, "Šibenska katedrala", 40.

na tom mjestu ostati do svoje smrti 1475. Dvije godine nakon, projekt preuzima Nikola Firentinac, iako je i prije boravio u Šibeniku i surađivao s Jurjem. On također umire kao protomajstor 1505. godine.¹⁵² Njegovi učenici nastavili su s izgradnjom do postavljanja posljednjeg kamena 1536. godine. Katedralu je konačno 1555. posvetio biskup Ivan II. Lucije Štafilić.¹⁵³

Izgradnju katedrale možemo donekle pratiti promatrajući grbove na njoj. Na vanjskom oplošju katedrale nalazi se njih 18 različitih. Budući da se radi o grbovima koji svi mahom pripadaju šibenskim knezovima i biskupima lako ih se može atribuirati i datirati. Njihovom sistematizacijom nastojao sam utvrditi stil klesanja i trend oblikovanja štitova karakterističan za pojedino razdoblje izgradnje, što mi je metodom komparacije pomoglo pri datiranju nekih grbova u gradu.

U prvom razdoblju izgradnje, u doba biskupa Pulšića, dovršena su oba portala te sjeverni, južni i zapadni zid do prvog friza s glavicama¹⁵⁴, što nam potvrđuju grbovi šibenskih kneževa. Na sjeverozapadnom ugaonom stupu glavnog pročelja nalazi se grb kneza Moisea Grimanija (1430-1432). Njegov grb istih stilskih karakteristika nalazimo i na tvrđavi sv. Mihovila, što doprinosi tezi o trendu u izradi grbova.

Položaj grbova na sjevernom pročelju crkve sv. Jakova

A - grb biskupa Ivana II L. Štafilića   C - grb kneza Beneta Valiera
B - grb kneza Grimani Moisea   D - grb kneza Andrije Loredana

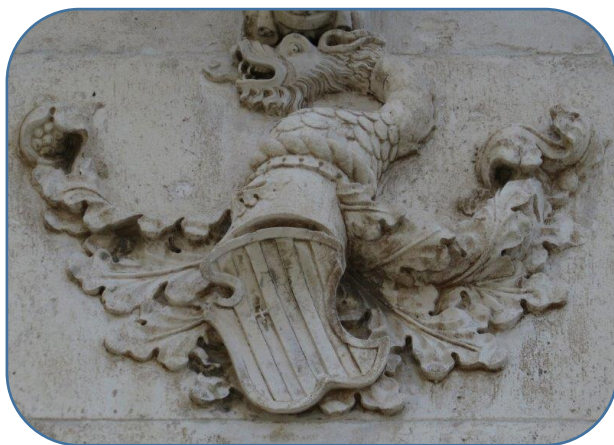
¹⁵² Igor Fisković, "Ecclesia cathedralis Sibenicensis: djelo biskupije, komune i umjetnika", u *Sedam stoljeća šibenske biskupije*, 813.

¹⁵³ Devetak, "Šibenska katedrala", 52.

¹⁵⁴ Milan Pelc, *Renesansa* (Zagreb: Naklada Ljevak, 2007), 180.

Moise Grimani – šibenski knez - 1430. - 1432.

Grb: Štit u obliku tarče: Sedam puta raskoljeno srebrno i crveno, gore u drugom srebrnom kolcu crveni latinski križ.¹⁵⁵ Nakit iz kacige izrastajuća glava zmaja okrenuta u desno iz čijih usta izlazi plameni jezičak. Iz kacige se širi mesnato akantusovo lišće s obje strane i ispod štita.

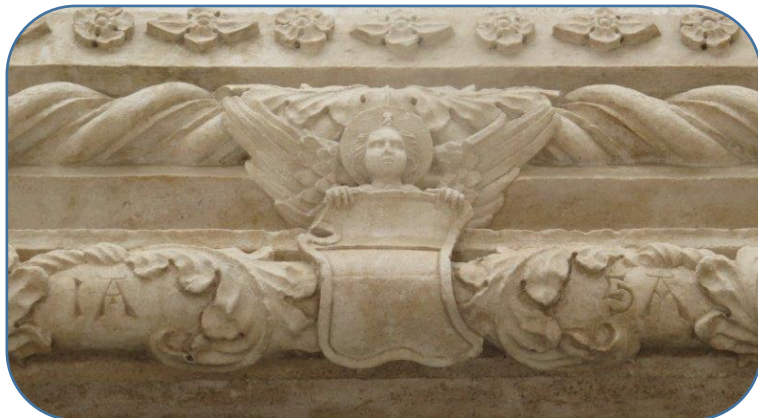

Slika 49.

Na sredini nadvratnika Lavljih vrata, na sjevernom pročelju katedrale uklesan je grb Grimanijevog nasljednika, kneza Jakova Gabriela (1432-1434).¹⁵⁶ To potvrđuju i stilizirana slova upisana oko grba, s lijeve strane: IA, a s desne: GA. Galvani ovaj grb ne donosi u svome djelu, vrlo vjerojatno jer ga nije uočio zbog njegove veličine.

Jacobi Gabriel – šibenski knez - 1432. – 1434.

Grb: Štit u obliku tarče kojeg odozgo drži anđeo raširenih krila: U zlatnome crna greda.¹⁵⁷

Slika 50.

Na vrhu trećeg kontrafora sjevernog pročelja, odmah ispod friza s glavicama, postavljen je grb kneza Marka Erizza (1434-1436).¹⁵⁸

¹⁵⁵ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 55.

¹⁵⁶ Devetak, "Šibenska katedrala, 52.

¹⁵⁷ *Blasone Veneto*, 21.

¹⁵⁸ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 51, T. XXI.

Marco Erizzo – šibenski knez - 1434. – 1436.

Grb: Štit u obliku tarče: U zlatnom modra kosa greda u kojoj je crni jež okrenut u desno i ispod njega stilizirano slovo E u obliku lire.¹⁵⁹

Slika 51.

Posljednji grb iz razdoblja prije Jurja Dalmatinca uklesan je na kontraforu desno od zapadnog portala, i pripada knezu Andriji Loredanu (1438-1439).¹⁶⁰ Prema tome se može zaključiti da je taj dio zida zapadnog pročelja izgrađen netom prije Jurjevog dolaska.

Andrea Loredan – šibenski knez -1438. – 1439

Grb: Štit u obliku tarče: Razdijeljen, u modrom tri zlatne ruže s pet latica vodoravno položene i u zlatnom tri modre ruže s pet latica (2,1).¹⁶¹ Ukras na kacigi rog iz čijeg vrha izrastaju tri grančice s cvjetovima ruže. Iz kacige se širi akantusovo lišće s obje strane i iza štita.

Slika 52.

Nakon smrti biskupa Pulšića 1437. godine, na njegovo mjesto dolazi Juraj Šižgorić, koji je zaslužan za dovođenje Jurja Dalmatinca na mjesto voditelja radova na katedrali. Jurju se pripisuje izgradnja apsida, podizanje i nadsvodivanje bočnih brodova, izrada krstionice te

¹⁵⁹ Blasone Veneto, 41.

¹⁶⁰ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 61, T. XXII.

¹⁶¹ Isto.

izgradnja svetišta. Iako se vodio kao protomajstor sve do smrti oko 1475. godine, većih radova tijekom 50-ih i 60-ih godina s njegove strane nije bilo.¹⁶² Zbog toga na katedrali nalazimo svega 4 grba iz tog vremena.

Iznad već spomenutih Lavljih vrata, ispod razine friza, nalazi se kameni blok s tri grba. Prvi s lijeva pripada biskupu Jurju Šižgoriću (1437-1454)¹⁶³, sljedeći njegovom nasljedniku Urbanu Vinjaku (1454-1468)¹⁶⁴, a posljednji knezu Leonardu Venieru (1454-1456)¹⁶⁵.

Juraj Šižgorić – šibenski biskup 1437. – 1454.

Grb: Trokutasti štit: Raskoljen modro i srebrno.¹⁶⁶ Iznad štita mitra iz koje se spušta vrpca.

Urban Vinjak – šibenski biskup – 1454. - 1468.

Grb: Trokutasti štit: U crvenom modra kosa greda u kojoj su zlatna osmerokraka zvijezda i ispod nje zlatni polumjesec.¹⁶⁷ Iznad štita mitra iz koje se spušta vrpca.

Leonard Venier – šibenski knez – 1454. – 1456.

Grb: Štit u obliku tarče: Pet puta razdijeljeno srebrno i crveno.¹⁶⁸ Na kacigi okrenutoj u desno kao nakit sjedeći lav okrenut u desno koji u desnoj ruci na štapu drži blistavo sunce s licem. Lijevo i desno spušta se akantusovo lišće poput plašta.

---

¹⁶² Emil Hilje, "Juraj Dalmatinac i Korčula – prilog za kronologiju gradnje šibenske katedrale", *Radovi IPU* 25 (2001): 65-66.

¹⁶³ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 33-34.

¹⁶⁴ Isto, vol. 1, 35.

¹⁶⁵ Isto, vol. 2, 83.

¹⁶⁶ Isto, vol. 1, 35.

¹⁶⁷ Isto.

¹⁶⁸ Isto, vol. 2, 85.

Slika 53.

Na polukružnom luku iznad prikaza sv. Jeronima, u niši apsida na istom pročelju, nalazi se heraldička oznaka obitelji Malipiero.¹⁶⁹ To je oznaka šibenskog kneza Stjepana Malipiera (1465-1468), za čije vrijeme je sagrađen sjeverni zid svetišta.¹⁷⁰

Stefano Malipiero – šibenski knez – 1465. – 1468.

Heraldička oznaka: Orlova kandža s kružno rastvorenim krilom na vrhu.

Slika 54.

¹⁶⁹ *Blasone Veneto*, 61.

¹⁷⁰ Pelc, *Renesansa*, 184.

Nakon smrti Jurja Dalmatinca, titulu protomajstora katedrale preuzima Nikola Firentinac. U njegovom razdoblju katedrala je najvećim djelom dovršena, a zasluge se ponajviše pripisuju biskupu Luki I. Tolentiću, zbog njegovog angažmana oko izgradnje. Firentinac je nastavio graditi katedralu onako kako ju je Juraj zamislio, unoseći neka moderna arhitektonska rješenja u renesansnom stilu.¹⁷¹ Promjena stila vidi se i u izvedbi grbova na katedrali iz tog razdoblja. Štitovi više nemaju oblik tarče, već se pojavljuju u modernijim, renesansnim oblicima; štit s volutama ili oblik konjske glave. Nakon smrti Firentinca, katedralu je dovršavalo nekoliko majstora, sve do polaganja posljednjeg kamena 1536. godine.¹⁷² Grbovi iz ovog razdoblja većinom su postavljeni na kukama u zidu stoga nije nužno da su postavljeni u trenutku izgradnje određenih dijelova katedrale.

Na sjevernom dijelu transepta katedrale, u tjemenu luka iznad drugog friza, postavljen je grb Petra Kanala. On je dužnost šibenskog kneza vršio u dva navrata, od 1471. do 1473. te od 1480. do 1483. godine.¹⁷³ Zbog štita u obliku konjske glave, vjerojatnije je da grb pripada razdoblju drugog mandata.

Piero Canal – šibenski knez – 1480. – 1483.

Grb: Štit u obliku konjske glave: U modrom zlatni kolac, sa svake strane tri zlatna ljiljana okomito položena jedan ispod drugoga.¹⁷⁴

Slika 55.

Između vijenaca na sjevernom zidu, iznad svoda bočnog broda nalaze se dva grba. Lijevi, obješen na kuku u zidu, pripada šibenskom knezu Nikoli Navageru (o. 1489).¹⁷⁵ To je prvi grb s oblikom štita s volutama, karakterističan za renesansno razdoblje. U to je vrijeme Firentinac najvjerojatnije već započeo s podizanjem zidova glavnog broda.

¹⁷¹ Isto, 185.

¹⁷² Isto, 187.

¹⁷³ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 39, T. XX.

¹⁷⁴ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 39

¹⁷⁵ Isto, vol. 2, 72, T. XXII.

Nicolo Navager – šibenski knez – o. 1489.

Grb: U trokutastom štitu: U zelenom dvije zlatne kose grede.¹⁷⁶

Slika 56.

Desni grb jednakog oblika štita, ali uzidan na obrubljenoj ploči, je grb kneza Nikole Mule (1491- 1494).¹⁷⁷

Nicolo Mula – šibenski knez – 1491. – 1494.

Grb: U trokutastom štitu s volutama:
Inverzno raskoljen, u modrom zlatna
greda.¹⁷⁸

Slika 57.

Iznad prvog friza sjevernog pročelja, desno od Lavljih vrata, obješena su o kuku dva grba. Očigledno su postavljeni naknadno, budući da je ovaj dio izgrađen prije vremena obnašanja dužnosti njihovih vlasnika. Desni, u obliku štita s volutama, je grb kneza Viktora Bragadina (1499-1501).¹⁷⁹

---

¹⁷⁶ Isto.

¹⁷⁷ Isto, vol 2, 70, T. XXII.

¹⁷⁸ *Blasone Veneto*, 76.

¹⁷⁹ Isto, vol 2, 34-35, T. XX.

Vittore Bragadin – šibenski knez – 1499. – 1501.

Grb: U trokutastom štitu s volutama: U podijeljenom polju plavo i srebrno, crveni križ.¹⁸⁰

Slika 58.

Lijevi grb toliko je oštećen da se s pozicije promatrača u podnožju katedrale uopće ne razaznaju heraldički znakovi i likovi, zbog čega ga niti Galvani ne donosi u svome djelu. No kada se fotografija poveća, može se prepoznati lik grozda u gornjem lijevom, te lik orla u donjem lijevom i gornjem desnom heraldičkom polju štita. Nakon raspoznavanja likova, utvrdio sam da grb pripada šibenskom biskupu Ivanu I. Štafilicu (1512-1528).¹⁸¹

Luka I. Štafilic – šibenski biskup 1512. – 1528.

Grb: U trokutastom štitu: Rasčtvoren, u prvom i četvrtom u crvenom srebrni orao raširenih krila sa zlatnom krunom, u drugom i trećem podijeljenom crveno i zeleno crveni grozd sa zelenom stabiljkom sa dva lista okrenuta prema gore.¹⁸²

Slika 59.

¹⁸⁰ Isto.

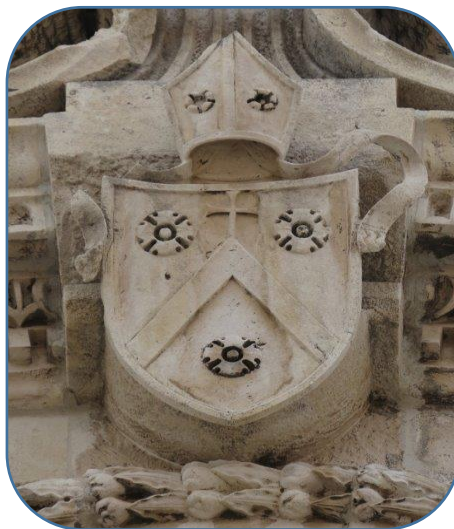
¹⁸¹ Isto, vol. 1, 39, T. III.

¹⁸² Isto.

Na najvišim pozicijama katedrale, u tjemenu lukova ispod kupole, sa svake strane, nalaze se grbovi poduzetnog biskupa Luke I. Tolentića (1470-1491).¹⁸³ Za njegovo se vrijeme najviše napredovalo u izgradnji katedrale.

Luka I. Tolentić – šibenski biskup – 1470. – 1491.

Grb: Trokutasti štit: U polju rog iz čijeg vrha izrasta križ, lijevo i desno iznad po jedna ruža s četiri latice, ispod u sredini još jedna ista ruža. Iznad štita mitra iz koje s spušta vrpca lijevo i desno.

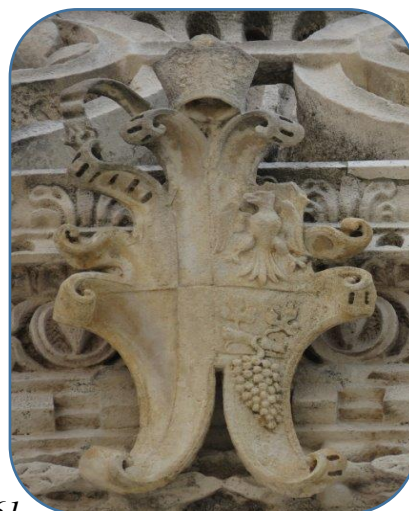

Slika 60.

Na najvišoj točki zapadnog pročelja katedrale, na kuku je obješen grb biskupa Ivana II. Lučića Štafilića (1528-1557)¹⁸⁴, koji je konačno posvetio katedralu 1555. godine.

Ivan II. Lučić Štafilić – šibenski biskup – 1528. – 1557.

Grb: Štit u obliku stilizirane konjske glave, raspada se u volute: Rasčtvoren, prvo raskoljen zlatno i crveno, drugo u crvenom srebrni orao raširenih krila sa zlatnom krunom, treće raskoljen crveno i zlatno, četvrto u podijeljenom crveno i zeleno crveni grozd sa zelenom stabiljkom sa dva lista okrenuta prema gore.¹⁸⁵

Slika 61.

¹⁸³ Isto, vol. 1, 35-37, T. III.

¹⁸⁴ Isto, vol. 1, 39-41, T. III.

¹⁸⁵ Isto.

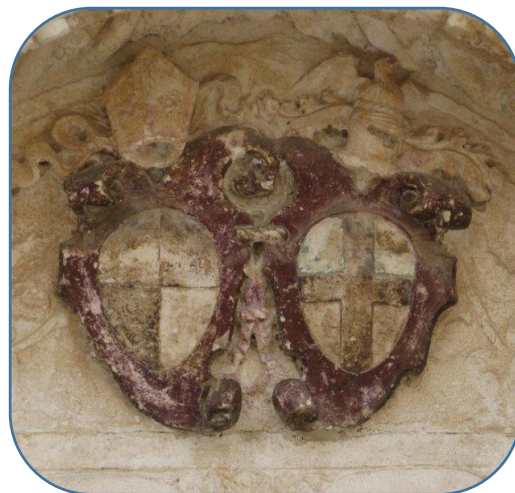
O posveti katedrale svjedoči natpis u luneti Lavljih vrata. Iznad natpisa nalaze se dva grba. Lijevi pripada gore spomenutom biskupu Ivanu II. Lučić Štafiliću, dok je desni grb istovremenog kneza Filipa Bragadina (1553-1555).¹⁸⁶

Ivan II. Lučić Štafilić

Grb: Štit *a mandrola* ukviren kartušom koja se povija u volute: Isto kao prethodno opisan grb.

Filippo Bragadin – šibenski knez – 1553. – 1555.

Grb: Štit *a mandrola* ukviren kartušom koja se povija u volute: Isto kao grb Viktora Bragadina.

Slika 61.

Posljednji grb na katedrali sv. Jakova nalazi se na sredini glavnog pročelja ispod prvog friza. Štit ima oblik konjske glave, prema čemu ga se može datirati od 16. stoljeća. Galvani grb svrstava na popis nepoznatih, te predlaže da je mogao biti postavljen u spomen Jurja Bribirca, šibenskog kneza,¹⁸⁷ no tu malo vjerojatnu mogućnost ovdje ću otkloniti. Naime, ako se bolje prouči grb, mogu se vidjeti tragovi crvene boje na poprsju, krilima i licu orla, te zlatne na repu. U pozadini orla na štitu, u donjem dijelu su vidljivi ostaci crvene boje, a u gornjem zlatne i crvene. Isti lik orla s krunom, nalazi se u grbu s jednakim rasporedom boja mletačke obitelji Valier.¹⁸⁸ U dnevniku Marina Sanuta na više mjesta spominje se Beneto Valier (o. 1526. godine)¹⁸⁹ kao knez Šibenika. Budući da grb i stilski pripada tome razdoblju, može se atribuirati upravo ovome knezu.

¹⁸⁶ Isto, vol. 2, 35, T. XX.

¹⁸⁷ Isto, vol. 2, 1, T. XV.

¹⁸⁸ Iako crvena boja prema blazonu iz ovog grbovnika ne pripada gornjem dijelu štita, pripisat ću to grešci u nekom kasnijem prebojavanju grba, s obzirom da se ostale boje podudaraju: *Blasone Veneto*, 104.

¹⁸⁹ Federico Stefani i dr. ur., *I Diarii di Marino Sanuto*, vol. 43 (Venezia: 1895), 272, 538, 600.

Beneto Valier – knez Šibenika – 1526. – 1528.¹⁹⁰

Grb: Inverzno podijeljen, zlatni okrunjeni orao u crvenom.¹⁹¹

Slika 62.

---

¹⁹⁰ U Sumarnom inventaru Državnog arhiva u Zadru navedeno je da je knez u tom razdoblju bio Benedetto Falier. Očita je pogreška prepisivača jer Falier je potpuno druga mletačka obitelj, koju Sanuto u tom razdoblju ne spominje u kontekstu Šibenika: Robert Ljeljak, *Općina Šibenik 1455-1797: Sumarni inventar* (Državni arhiv u Zadru, 2013), 11.

¹⁹¹ *Blasone Veneto*, 104.

4.7. Grbovi Biskupske palače

Biskupska palača je gotičko-renesansna građevina naslonjena na južni zid katedrale.¹⁹² Izgrađena je na mjestu starije palače 30-ih godina 15. stoljeća, na inicijativu biskupa Jurja Šižgorića.¹⁹³ Već 1457. palača je izgorjela u požaru¹⁹⁴, da bi je 60-ih godina istog stoljeća obnovio Juraj Dalmatinac, u vrijeme kada je gradio i krstionicu katedrale.¹⁹⁵ U devetnaestom stoljeću palača je doživjela brojne preinake, no i dalje su vidljivi gotički i renesansni ostaci.¹⁹⁶ O vremenu izgradnje u 15. stoljeću, svjedoče nam grbovi koje nalazimo na glavnom pročelju i u dvorištu palače.

Na južnom pročelju palače u visini prvog kata nalazi se gotička trifora s dva grba. Na njenom lijevom stupu grb je biskupa Jurja Šižgorića. Oblik štita u obliku tarče, netipičan je za biskupske grbove i jedini takav primjer kojeg nalazimo u Šibeniku.

Juraj Šižgorić – šibenski biskup – 1437. – 1454.

Grb: Štit u obliku tarče: Raskoljen modro i srebrno. Iznad štita mitra.

Slika 63.

Na desnom stupu iste trifore, klesan kao i Šižgorićev, obješen je grb šibenskog kneza i kapetana Jakova Dona (1439-1441).¹⁹⁷ Izgleda da je u njegovo vrijeme palača izgrađena barem do ove visine.

¹⁹² Urbani razvojni plan Šibenika, 40.

¹⁹³ Petar Kolendić, "Šibenska katedrala pre dolaska Orsinijeva (1430.-1441)", *Narodna starina* vol. 3, br. 8 (1924): 167.

¹⁹⁴ Danko Zelić, "Gradski statut kao izvor za povijest urbanog razvoja Šibenika", *Radovi IPU* 19 (1995): 48, bilj. 25.

¹⁹⁵ Predrag Marković, "Sakristija šibenske katedrale: ugovor, realizacija i rekonstrukcija", *Radovi IPU* 34 (2010): 34.

¹⁹⁶ Urbani razvojni plan Šibenika, 40.

¹⁹⁷ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 48, T. XXI.

Giacomo Dona – šibenski knez i kapetan – 1439. – 1441.

Grb: Štit u obliku tarče: U srebrnom dvije crvene grede, u glavi štita tri vodoravno položene crvene ruže sa šest latica.¹⁹⁸

Slika 64.

U dvorištu palače, na kapitolu središnjeg stupa renesansnih arkada, uklesan je još jedan grb biskupa Šižgorića.

Juraj Šižgorić – šibenski biskup - 1437. – 1454.

Grb: Trokutasti štit: Raskoljen modro i srebrno. Iznad štita mitra.

Slika 65.

Na visini prvog kata fasade, također u dvorištu, uklesan je grb biskupa Ivana II. Lučića Štafilića (1528-1557).¹⁹⁹

---

¹⁹⁸ Isto.

¹⁹⁹ Isto, T. III.

Ivan II. Lučić Štafilić – šibenski biskup – 1528. – 1557.

Grb: Štit u obliku konjske glave koji se povije u volute: Rasčetroren, prvo raskoljen zlatno i crveno, drugo u crvenom srebrni orao raširenih krila sa zlatnom krunom, treće raskoljen crveno i zlatno, četvrto u podijeljenom crveno i zeleno crveni grozd sa zelenom stabiljkom sa dva lista okrenuta prema gore.

Slika 66.

U visini prvog kata na istočnom zidu Biskupske palače uzidan je grb istoga šibenskog biskupa.

Ivan II. Lučić Štafilić

Grb: Trokutasti grb s volutama: Isto kao prethodni grb.

Slika 67.

4.8. Grbovi Četiri bunara

Sklop četiri bunara nalazi se iznad sjevernog ugla katedralnog trga i zapravo je terasa koja nadsvoduje prostor nekadašnje gradske cisterne. Izgrađen je sredinom 15. stoljeća, kako bi se riješio problem nedostatka pitke vode u Šibeniku. Do tada su građani Šibenika veće količine vode dovozili s izvorišta u Vodicama. Još 1385. godine Generalno vijeće komune odlučilo je da će sufinancirati izgradnju privatnih bunara. Nakon mnogih molbi Šibenčana mletačkoj vlasti, konačno im je mletački dužd Francisco Foscari udovoljio te je 1445. odobrio komuni 500 malih libara za popravak zidina i kula te izgradnju gradske cisterne. Za izgradnju se odredilo mjesto izvan tadašnjih obrambenih zidina. Gradnja je započela 1446. godine nakon što je šibenski knez Juraj Valaresso u ime šibenske općine sklopio ugovor s majstorom Jakovom Correrrom iz Tranija. S majstorima klesarima Jurjom Mihajlovim iz Zadra i Markom Petrovim iz Apulije, Valaresso je 1447. dogovorio izgradnju četiri bunarske krune. Poslovi su završeni do kraja 1451. godine. Na bunarskim krunama uklesani su grbovi šibenskih kneževa iz vremena izgradnje te grbovi grada Šibenika i Venecije.²⁰⁰

Iznad ulaza u bunarski sklop, postavljen je grb šibenskog kneza i kapetana Jurja Valaressa (1445-1447).²⁰¹ Iako izrađen sredinom 16. stoljeća, grb nije izveden stilom majstora sa katedrale koji je tada bio popularan u Šibeniku (štit u obliku tarče), već ima tipične kasnogotičke karakteristike. Vrlo vjerojatno je knez Valaresso favorizirao ovakav stil grba, budući da gotovo identičan nalazimo u Trogiru, iz razdoblja kada je tamo vršio dužnost kneza (1436-1438).²⁰²

Valaresso – šibenski knez i kapetan – 1445. – 1447.

Grb: Trokutasti štit: U modrom šest zlatnih kosih greda.²⁰³

Slika 68.

²⁰⁰ Joško Ćuzela i Ivo Šprljan, "Četiri bunara u renesansnom Šibeniku", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 41 (2008): 109-113.

²⁰¹ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 82-83.

²⁰² Danka Radić, "Trogirska heraldika od XIII. do XX. stoljeća u jadranskom kontekstu" (Ph.D. diss., Sveučilište u Zadru, 2015), 422-423.

²⁰³ *Il Re d'Armi di Sebenico*, T XXIII.

Dva grba istoga kneza nalazimo na dvije bunarske krune na terasi sklopa.

Slika 69.

Druge dvije bunarske krune nose grbove Valaressovog nasljednika, kneza Kristofora Marcella (1447-1451).²⁰⁴

Cristoforo Marcello – šibenski knez i kapetan - 1447. – 1451.

Grb: Okrugli grb: U modrome zlatna valovita kosa greda.

Slika 70.

---

²⁰⁴ *Il Re d'Arami di Sebenico*, vol. 2, 65.

4.8. Grbovi na gradskoj loži

Gradska loža podignuta je između 1534. i 1547. godine. U Drugom svjetskom ratu loža je srušena prilikom savezničkog bombardiranja Šibenika u prosincu 1943. Između 1949. i 1960. loža je rekonstruirana ponajviše zahvaljujući fotografijama koje je napravio i objavio konzervator Ćiril Metod Iveković u prvim desetljećima 20. stoljeća. Iako u izvorima nema podataka o izgradnji originalne lože, ona se može rekonstruirati zahvaljujući natpisima koji su stajali na njoj.²⁰⁵ Natpise je transkribirao vrijedni Galvani u *Re di armi*, a u njima se izražava zahvalnost šibenskom knezu Zuan Alvise Venieru (1532-1534 i 1545-1547)²⁰⁶, kojeg se danas smatra najzaslužnijim za izgradnju, što potvrđuje i pet njegovih grbova postavljenih na raznim mjestima lože.

Dva istovjetna grba kneza Veniera²⁰⁷, s karakterističnim oblikom štita za renesansu, nalaze se na kapitelima ugaonih stupova kolonade na prvom katu lože, a u bazi lijevog stupa nalazi se grb istog kneza sa stiliziranim štitom. Još dva grba smještena su u prizemlju lože na nadvratnicima dvoja središnjih vrata.

Zuan Alvise Venier – šibenski knez i kapetan – 1534. – 1547.

Grb 1: Trokutasti štit s volutama: Pet puta razdijeljeno srebrno i crveno.

Slika 71.

Grb 2: U stiliziranom razrezanom štitu koji se povija u volute: Pet puta razdijeljeno srebrno i crveno.

Slika 72.

²⁰⁵ Danko Zelić, "O gradskoj loži u Šibeniku", *Ars Adriatica* 4 (2014): 299-300.

²⁰⁶ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 84-85.

²⁰⁷ Isto, T. XXIII.

Dva grba postavljena na frizu iznad ugaonih stupova s Venierovim grbovima, pripadaju šibenskom knezu i kapetanu Francescu Diedu (1541-1543).²⁰⁸

Francesco Diedo – šibenski knez i kapetan . 1541. - 1543.

Grb: Preko razdijeljenog polja zlatno i modro crvena kosa greda.²⁰⁹

Slika 73.

Na stubama Jurja Čulinovića uzidan je još jedan renesansni grb obitelji Venier s natpisom ispod njega. Iako iz natpisa ne doznajemo kome bi grb mogao pripadati, najvjerojatnije je i ovaj pripadao Zuan Alviseu.

Zuan Alvise Venier - 16. st.

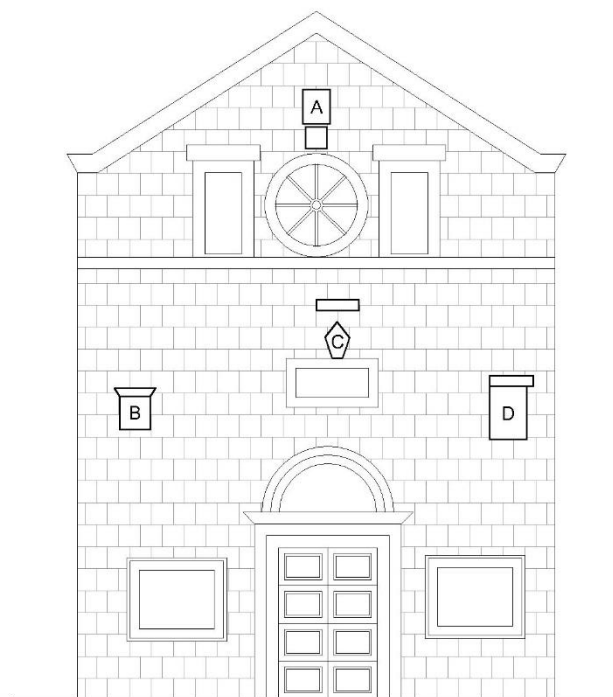
²⁰⁸ Isto, vol. 2, 44, T. XXI.

²⁰⁹ *Blasone Veneto*, 36.

4.9. Grbovi na crkvi sv. Ivana

Crkva sv. Ivana gotička je građevina građena krajem 15. stoljeća, te pregrađivana u renesansi i baroku.²¹⁰ Prvotno je na njenom mjestu bila crkva sv. Trojstva u koju se sredinom 1446. doselila bratovština sv. Ivana Krstitelja. Od stare crkve danas je ostalo samo vanjsko stubište, djelo majstora Ivana Pribislavljića iz 1460. godine. Balustrada s glavicama na stubištu dodana je 1475. i rad je Nikole Firentinca.²¹¹ Nakon što je starija crkva više puta bila oštećena, konačno je srušena 1485. godine, nakon čega se prionulo na izgradnju nove crkve. Budući da je još 1460. udovica Katarina oporučno ostavila pravo patronata nad crkvom bratovštini sv. Ivana Krstitelja, za novog titulara crkve odabran je sv. Ivan. Crkvu je 1541. posvetio biskup Ivan II Lučić Štafilić.²¹² Svi grbovi crkve nalaze se na glavnom pročelju, s izuzetkom grba generalnog providura Dalmacije Leonarda Foscola (1645-1652)²¹³, koji se nalazi na baroknom zvoniku.

Položaj grbova na pročelju crkve sv. Ivana

A - grb kneza Francesca Coppa   B - grb kneza Bernarda Balbija
C - grb biskupa Ivana Štafilića   D - grb kneza Antonija Calba

Na desnoj strani glavnog pročelja, iznad portala, nalazi se grb Antonija Calba (1486-1489)²¹⁴ šibenskog kneza i kapetana u vrijeme izgradnje crkve. Na nadvoju iznad grba uklesan je natpis: ANT. CALVO PRAET/ OPT. MERITO. Nepravilno lomljeno kamenje oko grba upućuje na kasnije uzidavanje, što bi odgovaralo i stilskim karakteristikama. Moguće da je i ovaj grb postavio njegov praunuk i šibenski knez Ivan Krstitelj Calbo (1567-1569), kao što je to napravio na već spomenutoj ploči iznad Novih vrata.²¹⁵

²¹⁰ Urbani razvojni plan Šibenika, 43.

²¹¹ Pelc, *Renesansa*, 235.

²¹² Slavka t. Petrić, "Bratovštine u Šibeniku", *Croatia Christiana periodica* vol. 21, br 39 (1997): 130-131.

²¹³ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 53, T. XXI.

²¹⁴ Isto, vol. 2, 38, T. XX.

²¹⁵ Vidi str.

Antonio Calbo – šibenski knez i kapetan – druga pol. 16 st.

Grb: U trokutastom štitu s volutama:
Raščetvoren zlatno i crveno, u drugom
polju zlatni latinski križ.

Slika 74.

Na lijevoj strani, u istoj visini uzidan je grb kneza Bernarda Balbija (1530-1532)²¹⁶. Galvani smatra da ovaj grb pripada knezu Nikoli Mula (1491-1494)²¹⁷, što bi odgovaralo početku izgradnje crkve. Zabuna je razumljiva budući da su grbovi slični, no ako se bolje promotri, u ovom grbu gornje i donje polje štita nije poprečno razdijeljeno, kako bi trebalo biti kod grba Mula i kako je učinjeno na grbu istog kneza na katedrali. I ovaj grb izgleda naknadno uzidan, vjerojatno u vrijeme kada je sam Balbi bio knez.

Bernardo Balbi – šibenski knez i kapetan – 1530. – 1532.

Grb: U trokutastom štitu s volutama: U
crvenom greda rakoljena zlatno i modro.²¹⁸

Slika 75.

²¹⁶ Isto, vol. 2, 39, T. XX.

²¹⁷ Isto, T. XXII.

²¹⁸ Isto.

U sredini glavnog pročelja, iznad portala, smješten je grb biskupa Ivana Lučića Štafilića, koji je posvetio crkvu.

Ivan II. Lučić Štafilić – šibenski biskup – 1528. – 1557.

Grb: Štit u obliku konjske glave koji se povije u volute: Rasčtvoren, prvo raskoljen zlatno i crveno, drugo u crvenom srebrni orao raširenih krila sa zlatnom krunom, treće raskoljen crveno i zlatno, četvrto u podijeljenom crveno i zeleno crveni grozd sa zelenom stabiljkom sa dva lista okrenuta prema gore.

Slika 76.

Na samome vrhu glavnog pročelja, iznad lunete, uzidan je grb kneza Francesca Coppo. Kao i na crkvi sv. Barbare, i ovaj Coppov grb uzidan je u fasadu naknadno. Ispod grba nalazi se uzidana ploča s imenom kneza i natpisom: FRANCISCO/COPPO/1544.

Francesco Coppo – šibenski knez i kapetan – 1543. – 1545.

Grb: U trokutastom štitu s volutama: U crvenom zlatni rog, iznad dva, a ispod jedan zlatni kalež s poklopcem.

Slika 77.

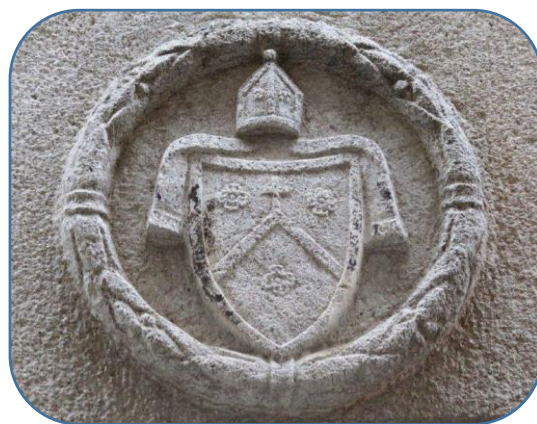
4.10. Grbovi Nove crkve i Bratovštinske dvorane

Nova crkva ili crkva sv. Marije Milosrdne bratovštinska je renesansna crkva s čijom se izgradnjom započelo početkom 16. stoljeća. Bratovština Santa Marie Valverde dobila je odobrenje 1476. za gradnju bratovštinske dvorane, pokraj koje su odlučili sagraditi i crkvu. Kamen temeljac crkve blagoslovio je ninski biskup Juraj Divnić 1490. godine, a 1502. njenu izgradnju započeo je Nikola Firentinac. Nakon Nikoline smrti četiri godine kasnije, gradnja se nastavila sporo te se odužila kroz cijelo 16. st. Crkva je posvećena tek 1619. godine.²¹⁹

Na nadvratniku ulaza u atrij između crkve i bratovštinske dvorane nalaze se dva grba. Joško Ćuzela navodi da vrata u vrijeme izgradnje crkve nisu bila na ovome mjestu²²⁰, no najvjerojatnije su bila u njezinom sklopu, budući da grbove možemo povezati s njenom izgradnjom. Naime, lijevi grb pripada biskupu Luki I. Tolentiću, za čije je vrijeme, i sigurno uz njegov blagoslov, odobrena lokacija za izgradnju dvorane i dvorane.

Luka I. Tolentić – šibenski biskup - 1470. – 1491.

Grb: U polju rog iz čijeg vrha izrasta križ, lijevo i desno iznad po jedna ruža s četiri latice, ispod u sredini još jedna ista ruža. Iznad štita mitra iz koje s spušta vrpca lijevo i desno. Iznad štita mitra iz koje se lijevo i desno spušta vrpca.

Slika 78.

²¹⁹ Pelc, *Renesansa*, 235-236.

²²⁰ Josip Ćuzela, "Dvorana bratovštine Santa Maria Valverde i Nova crkva u Šibeniku", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* vol. 36, br. 1 (1998): 101.

Desni grb pripada obitelji Pesaro, odnosno šibenskom knezu i kapetanu Giorlamu Pesaro (1476-1479), bez čije potvrde bratovština ne bi mogla graditi u Šibeniku.²²¹

Giorlamo Pesaro – šibenski knez i kapetan – 1476. – 1479.

Grb: Trokutasti štit: Raskoljen krunišnim rezom zlatno i modro.²²²

Slika 79.

Još dva grba nalaze se sa svake strane poznatog reljefa *Polaganje u grob*, iznad luka nadstvođenog dijela unutrašnjeg dvorišta između crkve i dvorane bratovštine. Grbovi su očito iz kasnijeg razdoblja, postavljeni vjerojatno kad i reljef, prema Ćuzeli nakon 1595. godine, dok je češće zastupljeno mišljenje da je to bilo početkom 18. stoljeća, prilikom izgradnje zvonika crkve.²²³ Iako ne spadaju u okvir mog istraživanja, smatram da valja upozoriti na pogrešnu atribuciju ovih grbova. Lijevo od reljefa nalazi se grb obitelji Balbi. Naime, kao i u slučaju s grbom kneza Bernarda Balbija na crkvi sv. Ivana, i ovaj se grb pogrešno atribuirao.²²⁴ Drugi grb pripada obitelji Foscarini.²²⁵ Vjerojatno su postavljeni u 17. stoljeću, kada je više šibenskih dužnosnika dolazilo iz ovih obitelji. Najizglednijim se čini razdoblje između 1684. i 1688. godine, kada je već treći mandat dužnost kneza vršio Giampaolo di Alvise Foscarini (1656-1658, 1675-1680, 1686-1688)²²⁶, a dužnost kamerlenga Francisco Maria di Filippo Balbi (1684-1687)²²⁷.

²²¹ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 74-75, T. XXII.

²²² Isto.

²²³ Maja Vukušić, "Toskanski citati i reljefi s temom pasije u opusu Jurja Dalmatinca i Nikole Firentinca" (Dipl. Thesis, Sveučilište u Zagrebu, 2015), 23-24.

²²⁴ Vidi str. ; Ćuzela ga atribuirao obitelji Mula: Ćuzela, "Bratovština", 102.; Galvani ga dovodi u vezu s obitelji Magno, što se može pripisati krivom precrtavanju grb zbog loše pozicije promatrača: *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 91, T. XXIII, grb 5.

²²⁵ Galvani ovaj grb pogrešno pripisuje obitelji Minio. Najvjerojatnije zbog toga jer je oba grba pokušao dovesti u vezu s izgradnjom zvonika: *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 91, T. XXIII, grb 6.

²²⁶ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 2, 51-52.

²²⁷ Isto, vol. 2, 29-31.

Slika 80.

Slika 81.

5. Srednjovjekovni grb šibenske komune

Zaštitnik grada Šibenika od najranijeg doba je sv. Mihovil, zaštitnik tvrđava. On se nalazi na grbu grada Šibenika, a potječe još iz srednjovjekovnog komunalnog razdoblja grada. Galvani donosi tri verzije šibenskog grba. Prvi se nalazio na pečatu grada Šibenika iz 14. stoljeća.²²⁸ U Galvanijevo vrijeme taj je pečat bio na općini, dok već u prvoj polovici 20. stoljeća Krsto Stošić bilježi da je pečat izgubljen, ali prenosi opis grba od Galvanija; „*Sveti Mihovil je usred gradskih zidova a krila nad njime. Drži žezlo i kuglu, a kod njega je zvjezdica i mjesec.*“²²⁹ Grb zaokružuje natpis: SIGILLVM COMUNIS CIVITATIS SIBENICI. Druga varijanta grba nalazila se na pečatu iz 16. st a prikazuje „...*sv. Mihovila nad ležećim zmajem. Drži mač i kuglu i obučen je u dugoj dolami.*“²³⁰ Grb zaokružuje natpis: SIGILLUM COMUNIS SIBENICI. Kao i u slučaju prvoga, i ovaj je pečat danas izgubljen. Nadalje, Krsto Stošić bilježi da u svojoj privatnoj zbirci ima otiske šibenskog pečata iz 1603. i 1683. godine, izgledom isti kao prvi pečat. Kasnije je žezlo u rukama sv. Mihovila na šibenskom pečatu zamijenjeno vagom, te je sa strane dodana žena koja moli. Također je uokolo bio ispisan latinski natpis, no Stošić ne donosi njegov sadržaj. Takav je pečat bio u upotrebi sve do 1872. godine kada je latinski natpis zamijenjen hrvatskim.²³¹

Slika 82. Otisak pečata 14. st.

Slika 83. Otisak pečata 16. st.

Šibenski kameni grb nalazimo i na kompleksu Četiri bunara, gdje je na bunarske krune postavljen u okruglom obliku. Prikazuje sv. Mihovila s krilima, u lijevoj ruci drži kuglu, a u desnoj koplje.

Slika 84.

Šibenski grb – Četiri bunara

²²⁸ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 12-13.

²²⁹ Krsto Stošić, *Podrijetlo Šibenika - gradski grb*, rukopis u Županijskom muzeju Šibenik.

²³⁰ Isto.

²³¹ Isto.

Unutar gradskih zidina nalazimo više kipova sv. Mihovila koji su prikazani kao na grbu grada Šibenika, i od kojih razlikujemo nekoliko varijanti. U svakoj je prikazan sv. Mihovil s kopljem. U jednoj varijanti u lijevoj ruci drži kuglu, u drugoj varijanti vagu, dok na trećem prikazu koplje drži s obje ruke. U dvije varijante ubija zmaja dok je u trećoj zmaj zamijenjen Sotonom.

Na Poljani, nasuprot zgrade kazališta, uzidan je kip sv. Mihovila sa krilima koji stoji na zmaju, u lijevoj ruci drži kuglu, a u desnoj koplje kojim zmaju probija usta. Prema Stošiću, kip se može datirati u 17. stoljeće.²³²

Slika 85.

Na zidu koji zatvara perivoj Roberta Visijanija sa sjeverne strane, nalazi se uzidana ploča s likom sv. Mihovila. Prikazan je poluokrenut u desno, s krilima usmjerenim u lijevo, s obje ruke drži koplje kojim ubija Sotonu.

Slika 86.

---

²³² Stošić, *Podrijetlo Šibenika - gradski grb*.

Na kući u Docu, uz more, nalazi se lik sv. Mihovila s pripadajućim natpisom. Prikazan je s krilima i zmajem pod nogama. U lijevoj ruci drži vagu, dok u desnoj drži koplje kojim probada zmaju glavu, koja se nalazi s lijeve strane nogu sv. Mihovila. Natpis u latinskim distisima donosi Galvani: NON ME DEFENTUNT SUBRECTAE AD SIDERA TURRES/ NEC MARE QUOD NOSTRUM CINGIT UTRINQUE LATUS/ ME DOMINI TUTELA MEI QUAM CERNIS IN ISTO/ MARMORE SECURAM TEMPUS IN OMNE FACIT.²³³

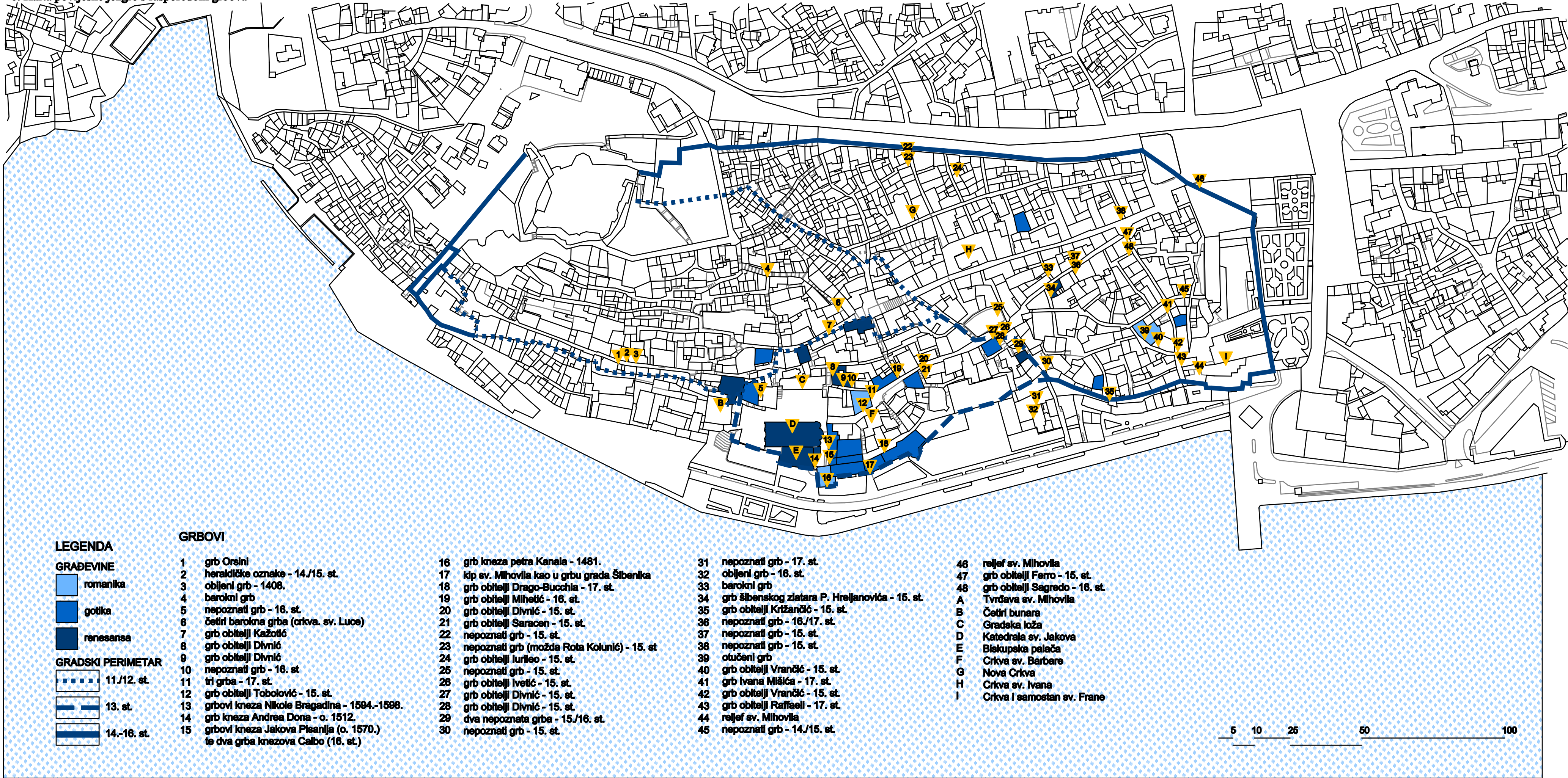

Slika 87.

---

²³³ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol.1, 14.

²³⁴ Zahvaljujem prijatelju Mati Rupiću, mag. ing. prosp. arch., koji je izradio ovu kartu, a i bez čije pomoći ovaj istraživački rad ne bi bio potpun.

7. Analiza kamenih grbova grada Šibenika

Prilikom analize prezentiranih grbova nastojat ću utvrditi neke njihove karakteristike i pokušati ih sistematizirati s obzirom na njihov prostorni, vremenski i stilski međusobni odnos. U kontekstu prostora, grbovi se mogu podijeliti na one koji se nalaze na određenim javnim i sakralnim građevinama te na one koji krase privatne kuće, palače i druge eksterijerne elemente. Na javnim i sakralnim građevinama u najvećem broju zastupljeni su grbovi šibenskih kneževa i biskupa. Ukupno sam izbrojao 29 različitih grbova šibenskih kneževa (i pokojeg kaštelana i *kamerlenga*) te 6 različitih biskupskih grbova koji pripadaju promatranom razdoblju. Veoma je začuđujuće da se do danas očuvao ovoliki broj grbova kneževa, budući da je Venecija *de facto* zabranjivala isticanje grbova i natpisa svojih dužnosnika u dalmatinskim komunama.²³⁵ Na privatnim palačama i kućama nalaze se isključivo grbovi poznatog i nepoznatog šibenskog plemstva. Analizom njihovog položaja u prostoru komune mogu se utvrditi neke značajke. Od ukupno 30 grbova šibenskog plemstva njih 20 nalazi se u povijesnom predjelu *Grad*. Ovim dijelom jezgre prevladava stambena izgradnja, dok su sakralni objekti smješteni na rubovima. Reprezentativne palače i kuće građene su ili prerađivane mahom u razdoblju procvata šibenske izgradnje 15. i 16. stoljeću te nose i stilske karakteristike tog doba.²³⁶ Gradski predio *Gorica*, potpuno se razlikuje od ostalih dijelova jezgre. Ovaj dio karakterizira pravilnost blokova iz čega se može naslutiti planska izgradnja. *Gorica* je kroz srednji vijek najviše stradavala u požarima, zbog pretežno drvene izgradnje, a kasnije izgrađeni objekti najčešće su bile skromne jednodostorne jedno- ili dvokatnice.²³⁷ Može se, dakle, ustanoviti društvena stratifikacija u urbanom životu grada. Šibensko plemstvo i bogatiji pučani pretežno su nastanjivali područje *Grada*, što potvrđuje i izrazito velika pojavnost grbova na tom području.

Interpretacijom grbova u vremenskom kontekstu otvorila se mogućnost prepoznavanja klesarskih trendova u heraldici srednjovjekovnog Šibenika. Polazišna točka za ovaj koncept bili su grbovi čija se datacija i atribucija mogla precizno odrediti. To su grbovi na katedrali sv. Jakova, tvrđavi sv. Mihovila te grbovi gradske lože. Prije izgradnje ovih građevina u heraldičkoj plastici prevladavao je gotički tip grba. Gotički grbovi u Šibeniku lako su prepoznatljivi zbog karakterističnog trokutastog oblika štita, u početku bez ukrasnih elemenata, poput grba

---

²³⁵ Laris Borić, "Zadarsko poprsje providura Giangiacoma Zanea – prijedlog za Tripuna Bokanića", *Radovi IPU* 34 (2010): 93; Fisković, "Najstariji kameni spomenici grada Splita", 184.

²³⁶ Danko Zelić, "Postanak i urbani razvoj Šibenika" (Ph. D. diss., Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet, 1999), 112-113.

²³⁷ Isto, 115.

Ludovika Anžuvinca (Slika 41) i obitelji Šižgorić (Slika 42) iz druge polovice 14. stoljeća, a zatim s jednostavnim ukrasnim elementima cvijeta, poput grba kneževa Luke Vitturija (Slika 1), Biaggia Dolfina (Slika 2) i obitelji Divnić (Slika 14) sa početka 15. stoljeća. U prvoj polovici 15. stoljeća klesari grbova polako popunjavaju prostor oko grba ukrasima razvedenog i stiliziranog cvijeća, što je posljedica *horror vacui* cvjetne gotike; grb Ferro (Slika 16) ili nepoznati grb (Slika 19). Ovaj tip grba proteže se u nekim slučajevima i do polovice 15. stoljeća (grb Vallaresso (Slika 68)), no nakon toga ga polako zamjenjuje novi tip koji se najjasnije vidi na grbovima katedrale iz razdoblja prije, i za vrijeme Jurja Dalmatinca, odnosno od 30-ih godina do sredine druge polovice 15. stoljeća. Kako sam već utvrdio, grbovi katedrale u velikoj mjeri prate njenu izgradnju stoga se početak određenog trenda klesanja može okvirno ustanoviti prvom pojavom određenog tipa grba na njoj. Naime, u vrijeme kada u Šibeniku obitavaju klesari zaposleni na izgradnji šibenske prvostolnice, nova stilska rješenja, osim na arhitekturi, ističu se i u njenom ukrašavanju. Na katedrali sv. Jakova identificirao sam 5 grbova iz ovog razdoblja: Grimani (Slika 49) Gabriel (Slika 50), Erizzo (Slika 51) Loredan (Slika 52) i Venier (Slika 53), i još jedan Grimanijev na tvrđavi sv. Mihovila (Slika 3). Ovakav tip klesanja grba u šibenskoj jezgri ne nalazimo prije tog vremena. Sve grbove karakterizira štit u obliku tarče postavljen *a tacca*, odnosno turnirski štit s utorom za koplje, koji se u talijanskoj heraldici ustaljuje u 15. stoljeću.²³⁸ Grbovi Grimanija, Loredana i Veniera bogato su ukrašeni akantusovim lišćem koje se širi oko grba poput plašta. Motiv akantusovog lišća cvjetnogotički je detalj vidljiv i u drugim ukrasnim elementima na katedrali.²³⁹ Kaciga i ukras na njoj također su novitet u Šibeniku kojeg su donijeli spomenuti klesari. Nakon što sam utvrdio postojanje trenda prema grbovima na katedrali, mogao sam suziti vremenski okvir datacije nekih grbova istih karakteristika koji se nalaze na privatnim stambenim objektima u gradu. To su grbovi obitelji Tobolović/Lavčić (Slika 27), Križančić (Slika 28), Saracen (Slika 29) i Hreljanović (Slika 31). Očito je da su klesari angažirani oko izgradnje katedrale, često bili unajmljivani od strane pripadnika šibenskog plemstva ili bogatijih pučana, kojima su klesali reprezentativne grbove za njihove novoizgrađene palače. Krajem 15. stoljeća, dolaskom majstora Nikole Firentinca i njegovog klesarskog kruga, mijenja se i stil u izgradnji katedrale. Posljedično, i stil klesanja grbova polako poprima modernije, renesansne karakteristike. Grbovi na katedrali iz ovog razdoblja više nisu bogato ukrašeni, nego su suptilnije i jednostavnije klesani. Tako oblik štita češće poprima trokutasti oblik, s pokojom volutom na okviru, poput grbova biskupa Tolentića (Slika 60) ili kneževa Mula (Slika 57) i Bragadin (Slika 58), te oblik konjske glave, tipičan za renesansu, na grbovima kneževa Kanala (Slika 55) i Valiera (Slika 62). Renesansni

²³⁸ <http://www.pittorearaldico.it/stemmi/le-forme-e-le-partizioni-degli-scudi/> (posjeta 13. veljače 2018).

²³⁹ Pelc, *Renesansa*, 184-185.

oblik štita proteže se do druge polovice 16. stoljeća i vidljiv je između ostalog na grbovima na gradskoj loži i crkvi sv. Ivana; Venier (Slika 71), Diedo (Slika 73), Balbi (Slika 75), Coppo (Slika 77) ili Lučić Štafilić (Slika 76). U drugoj polovici 16. stoljeća primjenjuju se sve raznolikija rješenja u izvedbi grbova, pa tako češće nalazimo oblike štitova *a mandrola* uokvirene kartušama koje se povijaju u volute; Benzon (Slika 6), Mihetić (Slika 37), Pisani (Slika 39).

8. Šibenske obitelji u kamenoj heraldičkoj baštini grada

Od ukupnog broja grbova predstavljenih u ovome radu, njih 14 različitih atribuirao sam šibenskim plemićkim obiteljima. Pregledom literature i izvora relevantnih za povijest Šibenika, u kratkim crtama sastavio sam njihove biografije.

Divnić

Obitelj Divnić jedna je od najstarijih šibenskih plemićkih obitelji. U izvorima se spominje u oblicima Diffnich, Difingich, Difnich, Diphnico, Diunich, Divinich, Divinicch, Divnich ili Difnico.²⁴⁰ Prema Galvaniju, već sredinom 14. stoljeća spominje se Mihovil Divnić kao član Velikog vijeća u Skradinu, a 1374. godine u Šibeniku živi Ciprijan pok. Jurja, sudac Velike kurije. Ciprijan je s Margaretom Jurinić imao tri sina, Jurja, Šimuna i Nikolu.²⁴¹ Nikola Divnić obnašao je dužnost sudca Velike kurije u Šibeniku. Imao je solane u Zablaću i brojne druge posjede.²⁴² 1432. godine kupuje zemljište pod Poljšćicom i još jedno u blizini ceste koja vodi od Poljšćice prema Ribniku.²⁴³ Godinu dana poslije kupuje kuću u Šibeniku u blizini vrata Bened koja je nekada pripadala izvjesnome majstoru tesaru Marku.²⁴⁴ Između ostalog Nikola je imao zemljoposjede razbacane po čitavom šibenskom distriktu koji su ukupno premašivali brojku od 84 hektara.²⁴⁵ Godine 1449. navodi se Nikola kao zakupnik općinske daće pašnjaka.²⁴⁶ Juraj, umro oko 1467., imao je posjede u Platnici u Donjem polju gdje su mu zemlju krčila četiri kmeta.²⁴⁷ 1432. godine kupio je na dražbi maslinik od dvanaest gonjaja u Dubravi.²⁴⁸ Trgovao je stokom i bio zakupnik daće mesnice u Šibeniku.²⁴⁹ Šimun Divnić, bio je vlasnik svih dijelova solane u Velikom Blatu koje je kupio 1431. godine.²⁵⁰ Također je, skupa s bratom Nikolom i braćom Tavilić, posjedovao 30 grla sitne stoke.²⁵¹ Imao je i vinograde u

²⁴⁰ Hrvatski biografski leksikon, s.v. "Divnić".

²⁴¹ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 82-84.

²⁴² Kalauz, *GRBOVI: zbirka kamenih grbova*, 29.

²⁴³ Ante Birin, "Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis (1341.-1437.)" [Dalje: Birin, ŠB – II], *Povijesni prilozi* 44 (2003): str. 111, 16. ožujka 1432.

²⁴⁴ Isto, str. 121, 14. kolovoza 1433.

²⁴⁵ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 89.

²⁴⁶ Ante Birin, *Šibenski bilježnici – Bonmatej iz Verone (1449.-1451.)* [Dalje: Birin, ŠB – BV], (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2016), 214, 3. srpnja 1449.

²⁴⁷ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 85.

²⁴⁸ Birin, ŠB – II, 113, 25. svibnja 1432.

²⁴⁹ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 176, 184, 273.

²⁵⁰ Birin, ŠB – II, 143, 8. listopada 1431.

²⁵¹ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 180.

Zablaću.²⁵² Braća Divnić bili su aktivni sudionici društvenog života u Šibeniku te gotovo da i nema privredne grane kojom se nisu bavili. Na prostoru između Dobrića i gradskih vrata Bened gradila su se skladišta u prvoj polovici 15. stoljeća, pa su tako i braća Divnić dobila dozvolu za izgradnju svoga.²⁵³ Također braća su se obvezala 1444. godine određenu svotu za izgradnju katedrale davati do kraja života, te su sa 73 dukata financirali i izgradnju jedne od devet kapela u katedrali.²⁵⁴ Divnići su se bavili i pomorskom trgovinom trgujući sa Mlecima, Anconom, Rijekom, Cresom i Osorom.²⁵⁵ Za te djelatnosti braća su gradila i brodove pa tako 1441. sklapaju ugovor sa zadarskim drvodjalcem Grgurom o izgradnji nave.²⁵⁶

Od ova tri brata potekle su tri grane obitelji Divnić. Juraj, utemeljitelj prve grane imao je sina Šimuna koji je 1469. franjevac konventualac i živi u samostanu sv. Frane u Šibeniku, a 1470. odlazi u Francusku dovršiti studij. Jurjev drugi sin, Ciprijan, bavio se pomorskom trgovinom poput oca.²⁵⁷ Također, imao je dućan s robom u Šibeniku.²⁵⁸ Ciprijan je imao tri sina, Franu, Petra i Jurja, s čijom smrću u 16. stoljeću izumire ova grana obitelji. Druga grana obitelji, čiji je utemeljitelj Šimun, značajnija je u šibenskom društvu od prve polovice 16. stoljeća te je od tada dala brojne crkvene dostojanstvenike, povjesničare, ratnike itd. Treća, Nikolina grana bila je aktivna u 15. i početkom stoljeća kako u Šibeniku tako i izvan njega, no i ona izumire u muškoj lozi u prvoj pol 16. stoljeća sa Nikolinim praunukom Nikolom.²⁵⁹

Potomci obitelji Divnić u Šibeniku žive i danas. Također u jezgri nalazimo njihovu poznatu gotičko- renesansnu palaču. Od grbova prikazanim u ovome radu, obitelji Divnić pripada čak njih šest, što je najveći broj grbova jedne obitelji u Šibeniku.

Vrančić

Obitelj Vrančić, prema Galvaniju, pripadala je ugarsko-bosanskom praplemstvu, a grb s ljiljanima su dobili od ugarsko-hrvatskog kralja Ladislava I. (1077-1095). U Šibeniku se pojavljuju od 14. stoljeća, kada 1360. građaninom postaje izvjesni Nikola.²⁶⁰ Nikola se u izvorima 15. stoljeća spominje posredno, kao otac majstora Ivana, no ipak saznajemo da je po zanimanju bio suknar (*cimator*).²⁶¹ Prema istim dokumentima saznajemo da je spomenuti Ivan

---

²⁵² Birin, ŠB – BV, 299, 18. kolovoza 1449.

²⁵³ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 27.

²⁵⁴ Isto, 289.

²⁵⁵ Hrvatski biografski leksikon, s.v. "Divnić".

²⁵⁶ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 292.

²⁵⁷ Hrvatski biografski leksikon, s.v. "Divnić".

²⁵⁸ Ante Birin, "Šibenski bilježnici – Petar pokojnog Ivana (1453.-1454.)" [Dalje: Birin, ŠB – PI], *Povijesni prilozi* 42 (2012): 156, 16.-21. siječnja 1454.

²⁵⁹ Hrvatski biografski leksikon, s.v. "Divnić".

²⁶⁰ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 215.

²⁶¹ Birin, ŠB – II, 131, 31. siječnja 1434 i 138, 4. srpnja 1434.

kupio 1434. godine neka zemljišta u Donjem Polju u Kalcu, te iste godine prihode svih posjeda pokojnog Daniela Marinića. Izgleda da je Ivan, ubrzo primljen i u šibensko plemstvo, budući da se već 1449. godine spominje kao *ser*.²⁶² Ivanov sin Luka, šibenski građanin, bavio se trgovinom.²⁶³

Godine 1504. u Šibeniku je rođen Antun Vrančić koji je kao mlad otišao u Ugarsku gdje se istaknuo kao crkveni prelat, diplomat i pisac. Bio je u službi kralja Ferdinanda I. Habsburškog te obnašao dužnosti pečuškog i jegarskog biskupa, ostrogonskog nadbiskupa, primasa Ugarske i kardinala. Bio je i svestran književnik, pisao putopise, biografije i pjesme.²⁶⁴ Od ove obitelji potekao je i poznati renesansni izumitelj, polihistor i leksikograf Faust Vrančić, rođen u Šibeniku 1551. godine. Najpoznatiji je po svojim brojnim izumima koje je opisao i objavio u djelu *Machinae novae Fausti Verantii Siceni*. Od izuma se ističe *Leteći čovjek (Homo Volans)*, preteča današnjeg padobrana.²⁶⁵

Od grbova prikazanih u ovome radu obitelji Vrančić pripadaju dva, čiji su vlasnici živjeli u 15. stoljeću.

Ferro

Članovi obitelji Ferro spominju se kao aktivni sudionici gospodarskog i političkog života Šibenika u 15. stoljeću. Martin Ferro, umro prije 1449., bio je šibenski bilježnik 20-ih godina 15. stoljeća.²⁶⁶ Bio je i vlasnik solane 1438. godine. Martin je imao sina Rafaela i kćeri Markešnu i Družijanu.²⁶⁷ Rafael je također bio šibenski bilježnik oko 1454.²⁶⁸ Od ostalih pripadnika obitelji Ferro spominju se još Juraj Ferro ²⁶⁹, Ivan Ferro kao zemljoposjednik u Donjem polju ²⁷⁰, Jerolim Ferro kao zakupnik daće klaonice 1460-ih ²⁷¹, te Nikola Ferro, zakupnik daće mlina 1490-ih godina ²⁷².

Od obitelji Ferro nalazimo samo jedan grb u Šibeniku kojeg sam prvi atribuirao ovoj obitelji i datirao u 15. stoljeće.

---

²⁶² Birin, ŠB – BV, 93, 14. svibnja 1449.

²⁶³ Isto, 131, 7. lipnja, 1449.

²⁶⁴ Hrvatska enciklopedija, s.v. "Antun Vrančić".

²⁶⁵ Isto, s.v. "Faust Vrančić".

²⁶⁶ Birin, ŠB – PI, 155, 16. siječnja 1454.

²⁶⁷ Birin, ŠB – BV, 84, 12. svibnja 1449.

²⁶⁸ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 91, 304, 316.

²⁶⁹ Birin, ŠB – BV, 323, 2. studenoga 1450.

²⁷⁰ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 239.

²⁷¹ Isto, 250.

²⁷² Isto, 278.

Ivetić

Obitelj Ivetić šibenska je plemićka obitelj od koje se najranije spominje izvjesni Dominik 1400. godine. Dominik imao sinove Jakova i Jurja.²⁷³ Potonji se navodi kao izvršitelj oporuke svoje majke Margarete 1449. godine. Margareta je naime oporučno ostavila deset libara malih bratovštini sv. Ivana Krstitelja od brda.²⁷⁴ Također, deset libara ostavila je i siromašnim gubavcima sv. Martina izvan grada, no biskup Juraj Šižgorić ukinuo je tu odluku i odlučio da se novac ipak utroši u izgradnju cisterne.²⁷⁵ Juraj Ivetić imao je između ostalih i sina Dominika koji se 1507. oženio Katarinom Divnić.²⁷⁶ Dalje se spominju njegov sin Juraj, koji je najvjerojatnije otac Dominika Ivetića, restauratora obiteljskog grba kojeg nalazimo u Šibeniku.²⁷⁷

Mihetić

Obitelj Mihetić spada među najstarije šibenske plemićke obitelji. Rodonačelnik je najvjerojatnije izvjesni Mičeta (*Michicta*) čiji se sin Radoslav, građanin Šibenika, spominje 1324. u pismu upućenom Mletcima gdje se Šibenčani tuže na otimačine koje provode Zadranima.²⁷⁸ Dvije godine prije Radoslav je naveden kao jedan od četvorice gradskih starješina, odnosno konzula. O njegovom ugledu u šibenskom društvu svjedoče i činjenice da je predstavljao Šibenik u više navrata; 1327. prilikom sklapanja saveza s Trogirom i Splitom, a zatim i 1332. prilikom sklapanja saveza spomenutih gradova s knezom Nelipićem.²⁷⁹

Početkom 15. stoljeća spominju se braća Radoslav i Nikola, koji se nakon zaključenja mira između promletačkog i kontramletačkog plemstva u Šibeniku, kao pristaše Venecije vraćaju u grad.²⁸⁰ Radoslav je oženio Lipicu Semonić i imao je dva sina, Ambroza i Nikolu, te kćer Mariju koja se udala za Ivana Tavilića.²⁸¹ Započeo je izgradnju crkve sv. Barbare oko 1400. godine, o čemu svjedoči natpis oko grba na pročelju crkve. Također, Veliko vijeće ga je izabralo da bude prisutan prilikom sklapanja ugovora s Jurjem Dalmatincem o izgradnji katedrale 22. lipnja

---

²⁷³ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 136.

²⁷⁴ Birin, ŠB – BV, 207, 30. lipnja 1449.

²⁷⁵ Isto, 282, 7. kolovoza 1449.

²⁷⁶ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 137.

²⁷⁷ Vidi grb Ivetić.

²⁷⁸ CD 9, 214-215, 5. prosinca 1324.

²⁷⁹ Kalauz, *GRBOVI: zbirka kamenih grbova*, 24.

²⁸⁰ Listine 7, 30. prosinca 1412., str. 52.

²⁸¹ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 151.

1441., a 1444. obvezao se godišnje davati po jedan dukat za njenu izgradnju.²⁸² Nikola, Radoslavov brat, spominje se kao šibenski sindik i prokurator 1414.²⁸³ Od roda Mihetića, u 15. stoljeću spominju se još fra Jakov Radojev, benediktinac i opat samostana sv. Nikole koji je umro 1445., klerik Ivan Mihovil, nadarbenik crkve sv. Lovre u Donjem polju 1438. godine, te izvjesni Toma i Lucijan oko 1441.²⁸⁴

Najpoznatiji pripadnik ovog roda, Ambroz Mihetić, bio je doktor prava i umjetnosti, oženio je Mariju Divnić 1445., a u Šibeniku je obnašao dužnosti suca Velikog dvora i općinskog poklisara u Mlecima. Dovršio je izgradnju crkve sv. Barbare te je doprinosio i izgradnji katedrale, u kojoj je i pokopan.²⁸⁵ Juraj Šižgorić, jedan od najznačajnijih šibenskih humanista, posvetio mu je pjesmu *Ad Ambrosium Sibenicensem philosophum* koja se nalazi u njegovoj zbirci pjesama *Elegiarum et carminum libri tres*.²⁸⁶ Ambroz je umro između 1491. i 1508. godine.²⁸⁷ Njegov sin Petar bio je vlasnik mlina za masline na otoku Prviću, solane u Velikom Blatu, vapnenicu na Žirju, a bio je i zakupnik mesnice u Šibeniku.²⁸⁸ Oženio je Paulinu Linjičić s kojom je imao sinove Jurja i Jakova.²⁸⁹ Krajem 15. stoljeća u Šibeniku se spominje izvjesni Lovro Mihetić, plemić i slikar.²⁹⁰ Obiteljsku grobnicu imali su u crkvi sv. Spasa u Šibeniku. Obitelj je izumrla polovicom 17. stoljeća, u vrijeme kuge.²⁹¹

Grb Radoslava Mihetića nalazi se na crkvi sv. Barbare.

Šižgorić

Obitelj Šižgorić (Sisgorich, Sizgoreo) u Šibenik se doselila u 14. stoljeću, najvjerojatnije iz Skradina.²⁹² Prvi poznati član je Radonja, koji se spominje 1369. godine.²⁹³ U 15. stoljeću spominje se Juraj Šižgorić, dominikanac koji se školovao u Italiji. Bio je šibenski biskup od 1437. do 1453. godine. Aktivno je poticao izgradnju katedrale a smatra se da je upravo on doveo

---

²⁸² Kalauz, *GRBOVI: zbirka kamenih grbova*, 24.

²⁸³ Isto, 7. kolovoza 1414., str. 168.

²⁸⁴ Kalauz, *GRBOVI: zbirka kamenih grbova*, 24.

²⁸⁵ Isto, 24-25.

²⁸⁶ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 151.

²⁸⁷ Kalauz, *GRBOVI: zbirka kamenih grbova*, 25.

²⁸⁸ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 226, 243, 247, 274, 281.

²⁸⁹ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 152.

²⁹⁰ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 279.

²⁹¹ Kalauz, *GRBOVI: zbirka kamenih grbova*, 25.

²⁹² *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 188 – 189.

²⁹³ Hrvatska enciklopedija, s.v. "Šižgorić".

Jurja Dalmatinca u Šibenik. Pokopan je u katedrali 1453. u sarkofagu kojega je izgradio Juraj Dalmatinac.²⁹⁴ Radoslav, Radonjin sin, primljen je u redove šibenskog plemstva 1412. godine.²⁹⁵ Obnašao je funkcije izaslanika Šibenika u Veneciji, suca Velike kurije i gradskog suca.²⁹⁶ Posjedovao je skladište za ribu 1440-ih godina u blizini vrata Žudika.²⁹⁷ Poznati šibenski humanist Juraj Šižgorić, sin Šimuna, rođen je 1420. godine te je završio teologiju. 1477. objavio je u Veneciji svoje najpoznatije djelo *Elegiarum et carminum libri tres*.²⁹⁸ U 15. stoljeću u Šibeniku od Šižgorića spominju se još Antun, zakupnik solana 1449., zatim Juraj, zapovjednik galije 1467., te braća Franjo i Dominik, vlasnici solana u Velikom Blatu 1493. godine.²⁹⁹

Obitelj je i u narednim stoljećima bila aktivni sudionik u životu Šibenika, čiji su se članovi isticali u kako u gradu, tako i u ostalim krajevima Dalmacije.

Obiteljski grb Šižgorića nalazi se u dvorištu samostana sv. Franje, uzidan u zid kao spolija. Jedan grb biskupa Jurja nalazimo na katedrali, a dva na biskupskoj palači.

Lavčić

Plemićka obitelj Lavčić ne spominje se često u izvorima za srednjovjekovni Šibenik. U 15. stoljeću aktivan je sudionik društva Mihovil Lavčić, sin Ivana. On se navodi kao dobavljač vapna za izgradnju cisterne 1449. godine.³⁰⁰ Imao je kuću negdje na području *Gorice*.³⁰¹ Mihovil je pomagao izgradnju katedrale te je financirao treću kapelu lijevo od ulaza, iznad koje se nalazi grb s lavom. Uz Mihovila, u petnaestom stoljeću spominje se Belan Lavčić kao svjedok u sporu između samostana sv. Dominika i sv. Katarine 1441. godine. Drvenu kuću podigao je na zemljištu koje je njegova žena Rada donijela u miraz.³⁰²

---

²⁹⁴ Kalauz, *GRBOVI: zbirka kamenih grbova*, 34.

²⁹⁵ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 189.

²⁹⁶ Kalauz, *GRBOVI: zbirka kamenih grbova*, 35.

²⁹⁷ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 291.

²⁹⁸ *Il Re d'Armi di Sebenico*, vol. 1, 191.

²⁹⁹ Kolanović, *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*, 223, 78, 218.

³⁰⁰ Birin, *ŠB – BV*, str. 75, 30. travnja 1449.

³⁰¹ Isto, 220, 7./9. srpnja 1449.; 300, 19. kolovoza 1449.

³⁰² Kalauz, *GRBOVI: zbirka kamenih grbova*, 36.

9. Zaključak

U ovome radu sakupljeni su i obrađeni srednjovjekovni šibenski kameni grbovi koji se mogu pronaći u eksterijerima povijesne jezgre. Već sam istaknuo u uvodu kako je šibensko razvijeno i kasno srednjovjekovlje razdoblje gospodarskog prosperiteta i izgradnje, ponajviše zahvaljujući patronatu Venecije. Pod mletačkom upravom, razvijen je cjeloviti fortifikacijski sustav, izgrađeni su najvažniji sakralni i javni objekti, a šibenska proizvodnja (soli) i trgovina postale su konkurentne spram ostalih komunalnih središta u Dalmaciji. Izrazito važan kulturni segment ovoga razdoblja Šibenika čini heraldička baština grada. Cilj ovoga rada bila je upravo inventarizacija i interpretacija jednog velikog dijela te baštine. Dijela, jer sam se u svome istraživanju usredotočio isključivo na grbove u kamenoj plastici koji se mogu pronaći u eksterijerima šibenske jezgre, ponajviše zbog njihovog komunikacijskog svojstva, ali i zbog zadržavanja unutar zadanih okvira opsega diplomskog rada. Uz to, nastojao sam drugačijim metodološkim pristupom otvoriti neka nova pitanja na koja heraldika može dati odgovor, te ponuditi nove načine intepretacije heraldičke baštine

U istraživačkom radu uspio sam sakupiti i interpretirati čak 85 grbova iz srednjevjekovnog razdoblja Šibenika, od čega sam 12 dosad nepoznatih uspješno atribuirao i datirao, a za neke sam ponudio nova atribucijska rješenja. Prilikom identifikacije grbova uvelike mi je olakšao metodološki pristup koji sam odlučio koristiti, a koji se razlikuje od dosadašnje heraldičke prakse. Naime, proučavanju grbova, dosada u historiografiji, uglavnom se pristupalo ili na tradicionalan heraldički način, koji je preokupiran sadržajem i dizajnom samoga grba, zanemarujući okolinu u kojoj je postavljen, ili iz perspektive povijesti umjetnosti, kada se isključivo analiziralo stilske karakteristike klesanog grba, bez uzimanja u obzir strogih heraldičkih pravila. Istražujući i analizirajući kamene grbove, nastojao sam kombinirati ova dva metodološka pristupa, i dodatno, kontekstualizirati grbove u urbani prostor u kojem su smješteni. Takav pristup otvorio mi je nova pitanja na koja sam pokušao odgovoriti kroz interpretaciju grbova.

Od spomenutih 85 grbova, 38 ih pripada mletačkim dužnosnicima (kneževima, kapetanima i kamerlengu), 30 ih pripada lokalnim obiteljima (domaće plemstvo i građanstvo), a 13 ih je od šibenskih biskupa. Također, jedan pripada Ludoviku Anžuvincu, jedan je, moguće, od mitronosnog opata benediktinskog samostana sv. Nikole, i na kraju, jedan je grb otučen. Od 85

sačuvanih grbova mletačkih obitelji najviše ih pripada knezovima iz roda Venier (5), dok od domaćih rodova najviše grbova pripada obiteljima Divnić (6). Od grbova koji pripadaju pojedincu, daleko najviše u šibenskim eksterijerima ima ih biskup Ivan II. Lučić Štafilčić (5).

Kontekstualizacija grbova omogućila mi je rekonstrukciju nekih aspekata društvenih odnosa i društvene topografije. Naime, kada se pogleda karta rasporeda grbova u gradu, može se uočiti određene pravilnosti. Grbove mletačkih dužnosnika i šibenskih biskupa nalazimo isključivo na javnim i sakralnim arhitektonskim objektima. Iako je to u kontradikciji s mletačkim zakonima, koji nisu dozvoljavali dužnosnicima *Serenissime* da ističu svoje osobne grbove na republičkom vlasništvu, očito je praksa bila drugačija, a ruka mletačkog zakona prekratka u Šibeniku. S druge strane, domaće je plemstvo svoje grbove najčešće isticalo na privatnim kućama i palačama. Također, raspored grbova lokalne elite koncentrirao se, uz poneku iznimku, u jugozapadnom dijelu Šibenske komune, obuhvaćajući predio *Grad* i središnju zonu oko glavne gradske ulice. Takva topografija preklapa se s rasporedom reprezentativnih gotičkih i renesansnih kuća i palača.

Grbovi, osim svoje dekorativne uloge, imaju i komunikacijsko svojstvo. Tako su mletački dužnosnici i šibenski biskupi isticali vlastite grbove kako bi naglasili svoje zasluge i doprinose pri realizaciji određenih arhitektonskih projekata. S druge strane, lokalna elita upotrebljavala je grbove kao svojevrsnu demarkaciju teritorija, označavajući vlasništvo, ali i ističući svoj društveni status.

Na osnovi heraldičke analize grbova u kontekstu prostora u kojem se nalaze, uočio sam svojevrsne trendove u klesanju koje sam objasnio u radu. Utvrdivši trendove, i uspoređujući građu, uočio sam kako je određena skupina lokalnog plemstva imitirala grbove mletačkih dužnosnika. To je još jedan način komunikacije, kojim lokalna elita ističe svoju privrženost i odanost mletačkoj strani, te posljedično poboljšati svoj status unutar šibenskog društva.

Nadam se da će ovaj rad otvoriti mogućnosti i potaknuti daljnja heraldička istraživanja, jer ovakav pristup primjenjiv je i na ostale dalmatinske komune i gradove bogate heraldičke povijesti. Proširenje prostornog konteksta sasvim sigurno bi omogućilo više komparacijskih točka, a time i detaljniju interpretaciju dalmatinske heraldike.

10. Sažetak

Marko Radeljić

SREDNJOVJEKOVNI KAMENI GRBOVI GRADA ŠIBENIKA

Rad se bavi analizom i interpretacijom kamenih grbova povijesne jezgre Šibenika iz razdoblja od 14. do kraja 16. stoljeća. Grbovi su obrađeni metodama tradicionalne heraldike i povijesti umjetnosti. Prikazani su u kontekstu vremena i prostora iz kojih potječu, što je rasvijetlilo neke aspekte njihovog uporabnog svojstva i komunikacijske uloge u društvu šibenske komune. Kao prvo, grbovi mletačkih dužnosnika i šibenskih biskupa mogu se pronaći isključivo na javnim i sakralnim građevinama šibenske komune, dok je lokalno plemstvo isticanje svojih grbova ograničilo većinom na svoje privatne posjede. Kao sredstvo komunikacije, grbovi definiraju i društveni status pojedinaca i obitelji. Biskupi, kneževi i ostali dužnosnici, grbovima ističu svoje zasluge i doprinose društvu, čime potvrđuju svoj superiorniji status. Lokalna elita, s druge strane, grbovima označuje svoje posjede i ističe privrženost određenoj političkoj strani, čime pak nastoji poboljšati svoj društveni status među stanovništvom. Prilikom stilske analize, uočeni su trendovi u načinu klesanja grbova, što je olakšalo njihovu identifikaciju. Svi grbovi su fotodokumenirani, te ukoliko je bilo moguće, atribuirani i datirani na temelju pregleda izvora i literature. Kao dodatak, izrađena je karta povijesne jezgre Šibenika s ucrtanim lokacijama svih obrađenih grbova i pripadajućom legendom.

Ključne riječi: heraldika, kameni grbovi, Šibenik, srednji vijek, kulturna baština

11. Summary

Marko Radeljić

STONE COATS OF ARMS OF MEDIEVAL ŠIBENIK

This graduate thesis focuses on the analysis and interpretation of the stone coats of arms of the medieval Šibenik from the 14th to the end of the 16th century. Coats of arms are studied using heraldics and history of art methodologies and they are contextualized into the urban space and period from which they originate. That allowed the reconstruction of certain aspects of social relations and social topography of the populace. Firstly, the coats of arms of Venetian officials and bishops of Šibenik can only be found on public and sacred buildings and structures, and those of local nobility can be found mostly on their private properties. Secondly, as objects of communication, venetian officials and bishops of Šibenik displayed their coats of arms to emphasize their efforts and contributions to certain construction projects, while local nobility displayed theirs to demarcate their territory or to emphasize their social status among the populace of Šibenik. Certain trends in stonecutting of coats of arms were recognized during stylistic analysis, that made the identification of them easier. All of the coats of arms are photo-documented, and most of them attributed and dated using relevant literature and sources. As an addition, a map was created, that presents the layout of the coats of arms in Šibenik.

Key words: heraldry, stone coats of arms, Šibenik, medieval period, cultural heritage

12. Bibliografija

Izvori

Carducci, Giosue i dr. ur. *Rerum Italicarum Scriptores*. Serie II, vol. 12.1. Bologna: Zanichelli, 1938-1958.

Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae, et Slavoniae). Sv. 1 – 18, ur. Tadija Smičiklas i dr. Zagreb: JAZU, 1904 – 1990.

Karaman, Dujam. “Il re d'Armi di Spalato”. Rukopis u Muzeju grada Splita.

Ljubić, Šime. *Listine o odnošajih između južnog Slavenstva i mletačke republike*. Sv. 1 – 9, serija Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium 1-5, 9, 12, 17, 21, 22. Zagreb: JAZU, 1868 – 1891.

Monticolo, Giovanni. *Cronache Veneziane Antichissime*. Vol. 1. Rim: Forzani e c., tip. del Senato, 1980.

Muratori, Ludovico Antonio ur. *Rerum Italicarum Scriptores*. Vol. 22. Milan: Mediolani, 1733.

Stošić, Krsto. “Podrijetlo Šibenika – gradski grb”. Rukopis u Muzeju grada Šibenika.

Stefani, Federico i dr., ur. *I Diarii di Marino Sanuto*. Vol. 43. Venezia: F. Visentini, 1895.

Literatura

- Birin, Ante. *Šibenski bilježnici – Bonmatej iz Verone (1449.-1451.)*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2016.
- Birin, Ante. "Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis (1431.-1434.)". *Povijesni prilozi* 44 (2003): 91 – 154.
- Birin, Ante. "Šibenski bilježnici – Petar pokojnog Ivana (1453.-1454.)". *Povijesni prilozi* 42 (2012): 103 – 189.
- Borić, Laris. "Zadarsko poprsje providura Giangiacoma Zanea – prijedlog za Tripuna Bokanića". *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 34 (2010): 91 – 100.
- Budak, Neven i Tomislav Raukar. *Hrvatska povijest srednjeg vijeka*. Zagreb: Školska knjiga, 2006.
- Cambi, Nenad. "Područje šibenske biskupije u starokršćansko doba". U *Sedam stoljeća šibenske biskupije, zbornik radova sa znanstvenog skupa Šibenska biskupija od 1298. do 1998.*, ur. Josip Ćuzela i dr., 9 - 23. Šibenik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2001.
- Corronelli, Vinzenzo Maria. *Blasone Veneto o gentilizie insegne delle famiglie patrizie*. Venezia: stampato da Gio. Batista Tramotin, 1706.
- Ćuzela, Josip. "Dvorana bratovštine Santa Maria Valverde i Nova crkva u Šibeniku". *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 36(1) (1998): 87 – 106.
- Ćuzela, Josip. *Šibenski fortifikacijski sustav*. Šibenik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2005.
- Ćuzela, Joško i Ivo Šprljan. "Četiri bunara u renesansnom Šibeniku". *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 41 (2008): 109 – 129.
- Čelar, Joško. "Historijski spomenici". *Šibenski list*, 29. travnja 1961.

Devetak, Vojko. "Šibenska katedrala". *Crkva u svijetu* 2(5) (1967): 37 – 61.

Fisković, Cvito. "Najstariji kameni spomenici grada Splita". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 17(1) (1936): 183 – 194.

Fisković, Igor. "Utjecaji i odrazi Jurja Dalmatinca u Šibeniku". *Radovi IPU* 3-6 (1982): 116 – 142.

Galvani, Federico Antonio. *Il re d'Armi di Sebenico, con illustrazioni storiche*. Vol. 1-2. Venezia: Prem. Stabil. Tip di Pietro Naratovich, 1884.

Grubišić, Slavko, ur. *Šibenik: spomen zbornik o 900. obljetnici*. Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1976.

Heyer von Rosenfeld, Carl Georg Friedrich. *Der Adel des Königreichs Dalmatien: nach archivalischen und anderen authentischen Quellen*. Nürnberg: Bauer und Raspe, 1873.

Hilje, Emil. "Juraj Dalmatinac i Korčula – prilog za kronologiju gradnje šibenske katedrale". *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 25 (2001): 53 – 74.

Hrvatska enciklopedija, sv. 10 (Sl - To). Ur. Slaven Ravlić. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2008. s. v. "Šižgorić".

Hrvatska enciklopedija, sv. 11 (Tr – Ž). Ur. Slaven Ravlić. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2009. s.v. "Antun Vrančić".

Hrvatska enciklopedija, sv. 11 (Tr – Ž). Ur. Slaven Ravlić. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2009. s. v. "Faust Vrančić".

Iveković, Ćiril Metod. *Šibenik*. Građevinski i umjetnički spomenici Dalmacije I. Beograd: A. Šrol & komp., 1928.

Johnson Gross, Kim, Jeff Stone i dr. *Home*. New York: A. A. Knopf, 1993.

Kalauz, Ksenija, tekst i kataloška obrada. *GRBOVI: zbirka kamenih grbova*. Šibenik: Županijski muzej Šibenik, 2000.

Karbić, Damir. "Uloga bribirskih knezova u osnutku šibenske biskupije". U *Sedam stoljeća šibenske biskupije, zbornik radova sa znanstvenog skupa Šibenska biskupija od 1298. do 1998.*, ur. Josip Ćuzela i dr., 53 - 57. Šibenik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2001.

Kečkemet, Duško i Tatjana Radauš. "Divnić Frano (Francesco Difnico), izdavač, pjesnik i prevoditelj (Šibenik oko 1550 – Šibenik 12. VII. 1621.). U *Hrvatski bibliografski leksikon*, sv. 3. (Č – Ć), ur. Trpimir Macan. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1993.

Klaić, Nada. "Nekoliko riječi o kartularu samostana sv. Marije u Zadru". *Historijski zbornik* 19-20 (1966-1967): 501 – 515.

Klaić, Nada. *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*. Zagreb: Školska knjiga, 1971.

Klaić, Nada. *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*. Zagreb: Školska knjiga, 1976.

Kolanović, Josip. *Šibenik u kasnom srednjem vijeku*. Zagreb: Školska knjiga, 1995.

Kolendić, Petar. "Šibenska katedrala pre dolaska Orsinija". *Narodna starina* 3(8) (1924): 154 – 175.

Krnčević, Željko. "Novija istraživanja srednjovjekovnih arheoloških lokaliteta šibenskog kraja". U *Sedam stoljeća šibenske biskupije, zbornik radova sa znanstvenog skupa Šibenska biskupija od 1298. do 1998.*, ur. Josip Ćuzela i dr., 25 - 39. Šibenik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2001.

Ljeljak, Robert. "Općina Šibenik 1455 – 1797". Sumarni inventar, Državni arhiv u Zadru, 2013.

Ljubović, Enver. "Senjski plemići i uskoci Hreljanovići i njihovi grbovi". *Senjski zbornik* 30(1) (2003): 149 – 175.

- Marković, Predrag. "Sakristija šibenske katedrale: ugovor, realizacija i rekonstrukcija". *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 34 (2010): 31 – 50.
- Pelc, Milan. *Renesansa*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2007.
- Pelc, Milan. *Život i djela šibenskog bakroresca Martina Rote Kolunića*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 1997.
- Petrić, Slavka T. "Bratovštine u Šibeniku". *Croatica Christiana periodica* 21(39) (1997): 97 – 136.
- Radauš, Tatjana. "Divnić, plemićka obitelj u Šibeniku". U *Hrvatski bibliografski leksikon*, sv. 3. (Č – Đ), ur. Trpimir Macan. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1993.
- Radić, Danka. "Trogirska heraldika od XIII. do XX. stoljeća u jadranskom kontekstu". Ph.D. diss., Sveučilište u Zadru, 2015.
- Soldo, Ante Josip. "Velikan portreta i oblika – Juraj Dalmatinac". *Crkva u svijetu* 10(3) (1975): 255 – 267.
- Šercer, Marija. *Oružje u prošlosti*. Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1980.
- Šprljan, Ivo. "Bunarske krune u šibenskim eksterijerima". *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 22 (1998): 35 – 45.
- Tadić, Biserka, Jagoda Marković i Katarina Horvat-Levaj. "Analiza sjeveroistočnog dijela povijesne jezgre Šibenika". *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 11 (1987): 5 – 29.
- Vukušić, Maja. "Toskanski citati i reljefi s temom pasije u opusu J. Dalmatinca i N. Firentinca. Dipl. thesis, Sveučilište u Zagreb, 2015.
- Zelić, Danko. "Gradski statut kao izvor za povijest urbanog razvoja Šibenika". *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 19 (1995): 37 – 51.
- Zelić, Danko. "O Gradskoj loži u Šibeniku". *Ars Adriatica* 4 (2014): 299 – 312.

Zelić, Danko. "Postanak i urbani razvoj Šibenika". Ph.D. diss., Sveučilište u Zagrebu, 1999.

Zelić, Danko. "Šibenske crkve, postanak grada i utemeljenje šibenske biskupije". U *Sedam stoljeća šibenske biskupije, zbornik radova sa znanstvenog skupa Šibenska biskupija od 1298. do 1998.*, ur. Josip Ćuzela i dr., 791 - 803. Šibenik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2001.

Zmajić, Bartol. *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksikologija. Rječnik heraldičkog nazivlja*. Zagreb: Golden marketing, 1996.

Web – stranice

Glavaš, Ivo. "Čorićev toranj u Vodicama – biser koji čeka obnovu". 13. veljače 2016.
<http://www.sibenik.in/zaboravljeni-sibenik/coricev-toranj-u-vodicama-biser-koji-ceka-obnovu/55225.html> (posjet 15. siječnja 2018).

"L'evoluzione delle forme degli scudi dal XII al XX secolo"
<http://www.pittorearaldico.it/stemmi/le-forme-e-le-partizioni-degli-scudi/> (posjet 13. veljače 2018).

"Prikaz vojnika na šibenskom gotičkom portalu jedinstven je u svijetu". 23. rujna 2016.
<http://www.sibenik.in/bastina/prikaz-vojnika-na-sibenskom-Gotickom-portal-u-jedinstven-je-u-svijetu/65254.html> (posjet 19. siječnja 2018).

"Tvrđavi sv. Mihovil vraćeni restaurirani grbovi". 23. svibnja 2014.
<http://sibenik.hr/vijesti/tvrdavi-sv.-mihovil-vraceni-restaurirani-grbovi> (posjet 12. 10. 2017)

Urbani razvojni plan povijesne jezgre grada Šibenika. <http://www.edic-sibenik.eu/upload/stranice/2015/04/2015-04-01/41/udp10102014pdf.pdf> (posjet 6. 9. 2017)